

Vâlide Turhan Sultan'ın Muhallefâtı

Yusuf SAĞIR*

Özet

IV. Mehmet'in (1648-1687) vâlidesi Turhan Sultan'ın 1094/1683 tarihinde Edirne'de vefatından sonra, Edirne Sarayı'nda bulunan eşyaları bir defterde kayıt altına alınmış, ardından Enderûn Hazinesi'ne teslim edilmiştir. Topkapı Sarayı Arşivi'ndeki bu defterde, Turhan Sultan'ın kullanmış olduğu eşyaları, giyim-kuşamı, ev araç ve gereçleri tasvir edilmektedir. Onun geriye bıraktığı eşyaların sadece bunlar olmadığı diğer arşiv vesikalarından anlaşılmaktadır. Defter, 17. yüzyıl saray kadınlarının giyim kuşamı, yaşamı ve onların ekonomik gücü hakkında önemli veriler sağlamaktadır. Defterden, özellikle Osmanlı tekstil ve mücevherât tarihi alanında dikkat çekici bilgilere ulaşılabileceği gibi 17. yüzyıl ikinci yarısı ekonomik ve sosyal hayatına dair bilgiler de elde edilebilir. Muhallefât defterindeki eşyalar, IV. Mehmet'ten III. Ahmet (1703-1730) dönemine kadar birçok padişah kadınlarına, kızlarına ve başka cihetlere peyderpey tahsis edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Vâlide Turhan Sultan, IV. Mehmet, harem, muhallefât, mücevherât.

The Inherited Estates of Valide Turhan Sultan

Abstract

After the death of Turhan Sultan, the mother of Mehmet IV (1648-1687), in Edirne in 1094/1683, the inherited estates belonging to her were recorded in a register and then delivered to the Treasury of Enderun. The clothes, personal belongings and household stuff used personally by Turhan Sultan are described in this registry located in the Topkapi Palace. It is understood from other archives documents that these are not the only properties inherited from Turhan Sultan. This registry provides important data about the clothing, daily lives and economic powers of 17th century Ottoman palace women. It is especially noteworthy to mention that it is possible to reach interesting data from this registry about the history of textiles and jewelries of the Ottomans. Also, it is possible to acquire valuable data about the economic and social life of the Ottomans in the second half of 17th century. The estates inherited from Turhan Sultan and recorded in the registry were distributed to the daughters and wives of the sultans for several occasions during the reigns of both Mehmet IV and Ahmet III (1703-1730).

Keywords: Vâlide Turhan Sultan, Mehmet IV, Harem (Women's Quarter), Inherited Estate, Jewelry.

* Yrd. Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, yusufsa-gir@comu.edu.tr

Giriş

Vefat eden bir kişinin arkasında bıraktığı şeylere “muhallefât” veya “tereke” denir. Bununla ilgili yazılar da “muhallefât/tereke defterleri”ne kaydedilirdi.¹ Osmanlı Devlet adamlarının muhallefâtıyla alakalı pek çok yayın yapılmış olmasına² karşın, saray kadınlarının terekeleri çok az sayıda çalışmaya konu olmuştur.³ Bu çalışmalarından biri İsmail Kıvrım tarafından yapılmış⁴ olup, orada işbu çalışmamızın da kaynağı, Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi’ndeki yirmi yedi numaralı muhallefât defterinden hareketle Vâlide Turhan Sultan’ın günlük yaşamı açıklanmaya çalışılmıştır. Ancak yazar, defterin Osmanlı Arşivi’ndeki fotokopisini esas alması nedeniyle 15b ve 16a sayfalarını değerlendirmemiştir. Bu sayfalar, Osmanlı Arşivi’ndeki fotokopi nüshada

- 1 Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. I-III, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1983, s. 564. Bu defterlerle alakalı birçok çalışma yapılmıştır. Bunların en başta gelenleri şunlardır: Ömer Lütfi Barkan, “Edirne Askeri Kassâmına Ait Tereke Defteri (1545-1659)”, *Belgeler*, C. III, S. 5-6, Ankara 1966, s. 1-479; Halil İnalçık, “XV. Asır Türkiye İktisadi ve İçtimai Tarihi Kaynakları”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, C. XV, (1953-1954), S. 1-4, s. 51-75; Hüseyin Özdeğer, *1463-1640 Yılları Bursa Şehri Tereke Defterleri*, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1988; Said Öztürk, *Askeri Kassama Ait Onyedinci Asır İstanbul Tereke Defterleri (Sosyo-Ekonomik Tahlil)*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1995.
- 2 Konu hakkında yapılan başlıca çalışmalar şunlardır: Yavuz Cezar, “Bir Ayanın Muhallefatı: Havza ve Köprü Kazaları Âyânı Kör İsmail-oğlu Hüseyin (Müsadere Olayı ve Terekenin İncelenmesi)”, *Belleten*, 41/161 (1977), s. 41-78; Musa Çadırcı, “Hüseyin Avni Paşa’nın Terekesi”, *Belgeler*, XI/15 (1986), s. 145-164; Saim Savaş, “Sivas Valisi Dağıstanlı Ali Paşa’nın Muhallefatı: XVIII. Asrın Sonunda Osmanlı Sosyal Hayatına Dair Önemli Bir Belge”, *Belgeler*, 15/19 (1993), s. 249-292; Cahit Telci, “Canik Muhassılı Vezir el-Hac Ali Paşa’nın 1779 Tarihli Muhallefat Defterleri”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, S. 4 (2000), s. 159-182; Mehmet İnbaşı, “Elmas Mehmed Paşa’nın Telhiscisi Abdullah Ağa’nın Muhallefatı”, *Doç. Dr. Günay Çağlar Armağanı*, Erzurum 2004, s. 69-80; Cahit Telci, “Osmanlı Devleti’nde 18. Yüzyılda Muhallefat ve Müsadere Süreci”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXII/2 (2007), s. 145-166; Temel Öztürk, “Trabzon Valisi Vezir Abdurrahman Paşa’nın Muhallefatı (1728-1730)”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S. 18 (2008), s. 9-50; İsmail Kıvrım, “Kilis ve A’zaz Voyvodası Daltaban-zade Mehmet Ali Paşa ve Muhallefatı”, *OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi)*, S. 24 (2008), s. 147-174; Meral Bayrak (Ferlibaş), “Alemdar Mustafa Paşa’nın Muhallefatı”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S. 21 (2009), s. 63-120; Cahit Telci, Muhassılın Serveti: Aydın Muhassılları Polad Ahmed ve Yeli Paşa’nın Muhallefatları, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. 24, S. 2, Aralık 2009, s. 179-208; Güleser Oğuz, “Tereke Kaydından Hareketle Bir Osmanlı Vezirinin 18. Yüzyıl Başlarındaki Yaşam Tarzı: Amcazâde Hüseyin Paşa”, *Milli Folklor*, S. 88 (2010), s. 91-100; Murat Yıldız, “Bir Osmanlı Veziriazamının Mal Varlığı: Amcazâde Hüseyin Paşa’nın Muhallefatı”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S. 26, İstanbul 2012, s. 67-100; Volkan Ertürk, “Orta Dereceli Bir Osmanlı Memurunun Mal Varlığı: Edirne Bostancıbaşı Hacı Veliyüddin b. Habib’in Terekesi”, *Humanitas*, S. 2, Tekirdağ 2013, 87-103; Kürşat Çelik, Mısır Beylerbeyi Hayır Bey’in Muhallefatı (1517-1522), *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 33, S. 55, s. 121-162; Tahir Sevinç, “Şam Valisi Emirü’l-Hâc Süleyman Paşa’nın Muhallefatı”, *Belleten*, C. LXXVII, S. 279, Y. 2013 Ağustos, s. 467-522.
- 3 Talip Mert, Dilhayat Kalfa’nın Mirası, *Musiki Mecmuası*, No. 466, Güz 1999, s. 28-73; Özer Küpeli, Kösem Sultan’a Ait Bir Muhallefat Kaydı, *Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, S. 1/2, Aralık 2015, s. 131-143.
- 4 İsmail Kıvrım, “17. Yüzyılda Bir Vâlide Sultanın Günlük Hayatı: Vâlide Hadice Turhan Sultan”, *History Studies*, Volume 5 Issue 2, March 2013, p. 243-262.

eksik, Topkapı Sarayı Arşivi'ndeki asıl nüshada ise tamdır. Yine, bahsedilen makalenin sonuna defterdeki kumaşlar, düğme çeşitleri ve değerli taşlar tablolaştırılarak ek yapılmıştır. Buna ilaveten muhallefât defterindeki kalemler üzerine sonradan düşülen haşiyelere hiçbir şekilde değinilmemiştir.

Bu makalede biz, İ. Kıvrım'ın sözkonusu çalışmasının yukarıda anlatılan eksik yönlerinden hareketle, defterin görülmeyen iki sayfasını ve deftere düşülen haşiyeleri tek tek açıklayıp değerlendirdik. Sonradan düşülen haşiyeler, iç hazine kayıtlarına giren bir saray kadının eşyalarının onun vefatından sonra nasıl değerlendirildiğini ortaya koymaktadır. Nitekim, dış hazinenin yetersizliğinde, iç hazineden, altın ve gümüş eşyaların gönderilerek sikke kestirildiği bu defterce doğrulanmaktadır. Defterde eşyaların ekonomik değerleri yazılmamıştır. Ancak Topkapı Sarayı Arşivi'nde, Vâlide Turhan Sultan adına düzenlenen masraf defterinden⁵ muhallefattaki eşyanın ekonomik değerleri hakkında bir kanaate ulaşılabılır. Buna ek olarak, makale içerisinde muhallefât defteri olduğu gibi transkribe edilerek, konuya ilgi duyan araştırmacıların değerlendirmesine açık hale getirilmiştir. Çünkü, Osmanlı ekonomik ve sosyal tarihçileri, bir tekstil ve sanat tarihçisi veya bir başka alan uzmanı bu malzemeye farklı açılardan bakabilir.

Bundan başka İ. Kıvrım ile defterdeki bazı kelimelerin okunuşu hususunda da farklı düşündüğümüz yerler bulunmaktadır. Mesela, Onun “mum safrası” biçiminde okuduğu ibare, bizce “mum sofrası”⁶dir. “Safra” yazar tarafından “ağırlık” olarak değerlendirilmiştir. Halbuki 1640 tarihli Narh Defteri'nde de şem'dan sofraları⁷ vardır. Diğer taraftan yazar bir tür kumaş olan “şerbeti”⁸ kelimesini meşrubattan “şerbet” zannetmiş; dolayısıyla giyim kuşam kısmına dâhil etmemiş, “hamam” başlığı altında değerlendirmiştir. Onun “sade başyağı şerbeti”⁹ diye okuduğu kısım, tarafımızdan “sade başbağı şerbeti” şeklinde okunmuştur.

Bu çalışma ile amaçlanan, Osmanlı saray kadınlarının en dikkat çekicilerinden biri Vâlide Turhan Sultan'ın muhallefâtını açıklamak; bundan hareketle dönemin siyâsî ve sosyo-ekonomik tarihine bir açıklama getirebilmektedir. Zira, Vâlide Sultan'ın muhallefâtı maddî bakımdan oldukça büyük bir yekûn teşkil etmektedir. Terekeye mefruşât, giyim-kuşam, mücevherât, mutfak malzemeleri, güzel kokular, değerli taşlar, panzehirler ve at takımları gibi değişik alanlarla ilgili çok sayıda eşya parçası kaydedilmiştir. Burada ayrıntılı bir şekilde yapılan tasvirlerle, o günkü saray kadınlarının giyim-kuşamları rahatlıkla resimleştirilebilir. Öte yandan zikredilen ku-

5 TSMA, D. 10457.125.

6 Kıvrım, “17. Yüzyılda Bir Valide...”, s. 249.

7 Yücel, Yaşar (haz.), *1640 Tarihli Es'ar Defteri*, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Basımevi, Ankara 1982, s. 65.

8 Bir tür tülbenttir. Kadınlar dış başörtüsü olarak kullanırlar; bunların en kalitelisine şerbeti denir. (Halil İnalçık, *Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2008, s. 101, 126).

9 Kıvrım, “17. Yüzyılda Bir Valide...”, s. 254.

maş ve değerli taşlarla Osmanlı ticarî hayatı hakkında önemli saptamalar yapılabilir. Nitekim, kumaşların ve bazı eşyanın menşelerinden bahsedilmektedir. Yine haremde kullanılan malzemelerin neler olduğu tablolaştırılabilir.

Öte yandan defterde, IV. Mehmet'ten III. Ahmet devrine kadar bir kısım saray kadınlarının isimleri açıklanmaktadır. Ayrıca 1096/1685 yılında Enderun Hazinesi'nden sikke kestirmek için darbhaneye gönderilen emtia zikredilmektedir. Hem darbhaneye gönderilen bu eşyalar hem de Vâlide Sultan'ın bıraktığı paralar, Osmanlı para tarihine dair önemli veriler sunmaktadır.

1. Vâlide Turhan Sultan'ın Hayatı

1627'de doğduğu ve Rus asıllı olduğu düşünülen Turhan Sultan, Kör Süleyman Paşa tarafından Kösem Sultan'a hediye edilmiştir. O, haremde Sultan İbrahim'in cariyesi iken, 29 Ramazan 1051/1 Ocak 1642'de IV. Mehmet'i dünyaya getirince "haseki sultan" unvanını almıştır. Oğlu IV. Mehmet'in tahta geçişiyle de 18 Recep 1058/8 Ağustos 1648'de vâlide sultan olmuştur.¹⁰

Osmanlı Devleti'nde padişahların anneleri sultanlar harem en yüksek temsilcileri idiler.¹¹ Ne var ki bu sırada Turhan'ın kayınvâldesi Kösem Sultan Eski Saray'a gitmesi gerekirken, Topkapı'da kalmış ve torunu IV. Mehmet'e nâibe-i saltanatlık yapmıştır. Oğlu IV. Mehmet tahta çıktığında yirmi bir yaşında¹² olması hasebiyle bu duruma başlangıçta tahammül eden Turhan Sultan, bir süre sonra büyük vâlide Kösem Sultanla çatışmaya başlamıştır. Nihayetinde ocak ağalarının desteklediği Kösem Sultan ile saray ağalarının arka çıktığı Turhan Sultan arasındaki mücadele, sadrazam Siyavuş Paşa'nın ocak ağalarına direnmesi neticesinde büyük bir kavgaya dönüşmüştür. Kösem Sultan'ın IV. Mehmet'i tahttan indirerek annesi daha pasif olan Şehzâde Süleyman'ı tahta çıkarmak istemesi, saray ağaları tarafından hoş karşılanmamış; Turhan Sultan'ın da desteğiyle Kösem Sultan 1061/1651'de katledilmiştir.¹³ Böylece Turhan Sultan tam anlamıyla vâlide sultan olma fırsatı yakalamıştır.

Turhan Sultan'a, Osmanlı Devleti'ni yaşadığı karışıklıktan kurtaracak tek kişinin Köprülü Mehmet Paşa olduğu tavsiye edilmesi üzerine, Eylül 1656'da yönetime Köprülü getirilmiş; Kösem Sultan gibi haris bir kadın olmayan Turhan Sultan da devlet işlerinden elini çekmiş ve kendini hayr u hasenâta vermiştir.¹⁴

10 Abdurrahman Abdi Paşa, *Vekâyi'nâme*, (haz. Fahri Ç. Derin), Çamlıca Yayınları, İstanbul 2008, s. 7-8; Filiz Karaca "Turhan Sultan", *DİA*, C. 41, İstanbul 2012, s. 423-424; Erhan Afyoncu, Uğur Demir, *Turhan Sultan*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2015, s. 27-32.

11 16. yüzyılın ortalarında kadar vâlide sultanlar ve padişah ailesi Eski Saray'da yaşarlardı. 1534'te Hürrem Sultan'ın Topkapı Saray'ına taşınmasıyla birlikte padişahın ailesi burada yaşamaya başlamıştır. Bkz. Ali Yıldız, "Vâlide Sultan", *DİA*, C. 42, İstanbul 2012, s. 494-499.

12 Yıldız, "Vâlide Sultan", s. 496.

13 Karaçelebizâde Abdulaziz Efendi, *Ravzatu'l-Ebrâr Zeyli*, (haz. Nevzat Kaya), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2003, s. 94-95; Afyoncu-Demir, *Turhan Sultan*, s. 47-51.

14 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilatı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1988, s. 157; Afyoncu-Demir, *Turhan Sultan*, s. 146.

O, sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın Viyana Seferi'nde bulunduğu sırada Edirne'de vefat etmiştir (10 Recep 1094/5 Temmuz 1683). Bu esnada oğlu IV. Mehmet de Belgrad'da idi. Nâşî İstanbul'a getirilerek Eminönü'nde kendi yaptırdığı Yenicami yanındaki türbesine gömülmüştür (12 Receb 1094/7 Temmuz 1683). Defterdar Sarı Mehmet Paşa, Turhan Sultan'ı “devletin rûkn-i rekîn”i olarak tavsif etmiştir.¹⁵

O'nun en önemli eseri Çanakkale Boğazı'nın her iki yakasında yaptırmış olduğu “Kumkale” ve “Seddülbahir” kaleleridir. Bu kaleler içerisinde birçok vakıf yapısı inşa ettirmiştir.¹⁶ İstanbul'daki “Yenicami Külliyesi” onun eseridir.¹⁷ Bunlardan başka kardeşi Yusuf Ağa adına Rumelikavağı'nda bir cami, İstefe'de bir han, Resmo'da bir cami ve bir mektep binâ ettirmiş ve hacıların su ihtiyaçlarının giderilmesine matuf gelirler vakfetmiştir.¹⁸

2. Vâlide Turhan Sultan'ın Muhallefâtı

Turhan Sultan'a ait muhallefât defterindeki eşyaların az bir kısmı Sofya'dan çoğu ise Edirne Sarayı'ndan hazinedâr müsâhib Ali Ağa¹⁹ tarafından alınarak Darus-sade Ağası'nın bilgisi dâhilinde 5 Zilkâde 1094/26 Ekim 1683'te Enderun Hazinesi'ne teslim edilmiştir. Ayrıca, defterde 15b-17a aralığında kaydedilen eşya, aynı kişi aracılığıyla Rebiülevvel 1096/Şubat/Mart 1685 tarihinde iç hazineye aktarılmıştır. Bu kısmın Turhan Sultan'ın Topkapı Sarayı'ndaki eşyası olması muhtemeldir. Nitekim burada kaydedilen altın ve gümüş eşya, Edirne Sarayı'ndan alınanlara göre daha fazladır.

Turhan Sultan'ın Topkapı Sarayı'ndaki eşyasına dair yukarıdaki muhtemel kayıttan başka, bir muhallefât kaydı şimdilik tespit edemedik. Ancak makalenin girişinde bahsedilen saray masraf defteri²⁰ bize konuyla ilgili bir ipucu vermektedir: 1087/1676 tarihli bu deftere göre Lala Süleyman Ağa, Vâlide Turhan Sultan adına

15 Silahdâr, *Tarih*, C. II, Devlet Matbaası, İstanbul 1928, s. 116; Defterdâr Sarı Mehmet Paşa, *Zübde-i Vekâyiât*, (haz. Abdulkadir Özcan), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1995, s. 156; Karaca, “Turhan Sultan”, s. 424-425.

16 Abdi Paşa, *Vekâyi'nâme*, s.141; Naîmâ Mustafa Efendi, *Tarih-i Naîmâ*, (haz. Mehmet İpşirli), C. IV, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2007, s. 1840-1842. Defterdâr Mehmet Paşa onun hayratını ifade için şöyle demektedir: “*Sadakât u hayrâtı hadden efzûn, bâ-husûs Ka'be-i mükerrerme yolunda olan hayrâtı ve Âsîtanede binâ buyurdıkları cami '-i bî-nazîr ve sâ'ir hasenât-ı mebrûresi bir devlet-mende nasîb olmadığı malûm-ı 'alemiyândır*” *Zübde-i Vekâyiât*, s. 156.

17 Lucienne Thys-Şenocak, *Hadice Turhan Sultan*, (çev. Ayla Ortaç), Kitap Yayınevi, İstanbul 2009, s. 228-245.

18 Abdi Paşa, *Vekâyi'nâme*, s. 212-213; Karaca, *Turhan Sultan*, s. 425; *Turhan Vâlide Sultan Vakfiyesi*, (haz. H. Ahmet Arslantürk), Okur Kitaplığı, İstanbul 2012, s. 16-25.

19 Silahtar, Vâlide Sultan'ın vefatından sonra mallarının hemen kabzedildiğini bu iş için hazinedâr Ali Ağa'nın görevlendirildiğini kaydetmektedir. *Tarih*, s. 117.

20 TSMA, D. 10457.125.

Nikola ve Manol adlı terzilere 94.670 akçe değerinde çeşitli elbiseler, keseler ve buna benzer eşya diktirmiştir. Bunlar; 46 kaftan, 6 kürk kabı, 49 dolama, 2 cibinlik, 22 gecelik, 8 kalpak, 4 dikdik, 3 ferâce, 2 eteklik, 3 sofra, 13 bohça, 444 mektup kesesi, 4 altın kesesi ve 1 Kur'ân kılıfıdır. Aşağıda açıklanacak muhalefât defterinde mektup, altın ve Kur'ân keseleri, dolama, gecelik ve ferace bulunmamaktadır.

Defter, Topkapı Sarayı Arşivi'nde defterler kısmı numara 27'dedir. Ciltli, şemseli ve ebrulu defter, toplam 24 varaktır; varak usulüne göre sonradan numaralandırılmıştır. Zahriye sayfası, 15a, 17b ve sonrası boştur. Defterde bazı kayıtların üzerinde “mim” “dal” “cim” ve “ayın” harfleri konulmuştur. Asıl metin siyah; haşiyeler kırmızı, kahverengi, mor ve mavi mürekkeple yazılmıştır. Bazı eşyanın üzerine “[1]127/1715” tarihi düşülerek “mevcûttur müşâhede edildi” denildikten sonra bazılarında “ifrâz” bazılarında ise “mânde” denilmiştir. “İfrâz” edilenler defterden çıkarılmış; “mânde” denilenler de bırakılmıştır. Çıkarılanlar otuz üç, kalanlar altı kalem olup; çıkarılanların nereye gönderildiği belirtilmemiştir. İfrâz ve mândelerin hepsinin yanına “sah” işareti konulmuştur. Bunlardan bir kısmının ölçüsü veya ağırlığı belirtilmiştir. Diğer taraftan mezkûr eşyadan sadece iki seccade satılmıştır.

İç hazineye teslim edilen eşyaların bazıları; padişahlara ve haremdeki sultanlara, kadın efendilere ve kadınlara verilmiştir. Yirmi bir kalemi padişahın tasarrufu için hareme verilmiş; beş kalemi de yine padişaha eşya yapımı için bozdurulmuştur. Padişahın kullanımına verilen on bir tane yüzük ve bir panzehir mühür vardır; diğerleri padişaha yapılacak kuşak, saat ve sorguç için bozulmuştur. Düğmelerin bir kısmı bayramlık elbise yapımına sarf edilmiştir. Bunlardan beş kalemdaki eşya Hz. Muhammed'in (sav) kabri Ravza-i Mutahhara'nın askısı ve kandili için bozulmuştur. Dört kalem eşya da kaymakam Recep Paşa'ya Şaban 1098/Haziran Temmuz 1687 tarihinde rehine verilmiştir. Müsâhib Mustafa Ağa korumasına bırakılan bir saat kutusunun ise Şaban 1111/Ocak-Şubat 1700 tarihinde Harem'de zayi olduğuna işaret edilmiştir. Buna ek olarak 1096/1685 tarihinde defterdeki on altı kalem altın ve otuz sekiz kalem gümüş emtiadan sikke kestirilmiştir.²¹

Vâlîde sultanların bu kadar mala sahip olmaları, oldukça yüksek bir geliri tasarruf etmeleriyle açıklanabilir. Zira bunlar, devletin en yüksek maaşını alıyorlardı. Turhan Sultan, kayınvâlidesi Kösem Sultan hayattayken, günlük 2.000 akçe onun vefatından sonra günlük 3.000 akçe almıştır.²² İç hazineden Turhan Sultan'ın 1077/1666-1667'de 6.000, 1078/1667-1668'de 7.000 altın aldığı görülmektedir.²³ Ayrıca vâlîde sultanlara “başmaklık” adı altında has toprakların gelirleri veriliyordu. Böylece

21 17. yüzyılda savaşlarla birlikte daha da ağırlaşan mali bunalımlarda başvurulan bir yöntem, iç hazineden dış hazineye değerli altın ve gümüş eşyayı aktarmaktır. 1680'li yıllarda iç hazineden dış hazineye taşınan para yılda ortalama 100 milyon akçenin üzerindeydi. Bkz. Şevket Pamuk, *Osmanlı Türkiye İktisadi Tarihi 1500-1914*, İletişim Yayınları, İstanbul 2009, 5. Baskı, s. 168.

22 Yıldız, “Vâlîde Sultan”, s. 495.

23 Kadir Arslanboğa, *Osmanlı Devleti'nin İç Hazine Harcamaları (1649-1680)*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları, Kasım 2014, s. 78-87.

Turhan Sultan'ın yıllık geliri toplamda 12 milyon akçe'yi buluyordu.²⁴ Bundan başka vâlîde sultanlara padişah, devlet görevlileri ve yabancı elçiler tarafından sunulan hediyeler, onlar için önemli bir gelir kaynağıydı.²⁵ Muhallefât defterine göre Turhan Sultan'ın bıraktığı nakdî para 927.500 cedîd akçe²⁶, 572 Macarî ve şerîfî altındır.²⁷

Bahse konu olan eşyaları aşağıda gruplandırmaya çalıştık. Vâlîde Sultan'a has olması sebebiyle zikri geçen eşyanın birçoğu değerli taşlarla ve çeşitli motiflerle süslenmiştir. Bunlar metin içerisinde görülebilir. Biz burada eşyanın adedini ve neden yapıldığını belirtmeye çalıştık.

2.1. Değerli Taşlar ve Panzehir

Aşağıda görüleceği üzere birçok eşyanın içerisinde; zümrüt, akik, inci, firuze, elmas, aynü'l-hirr²⁸, la'l, yakut, yeşim, kehribar ve mercan kullanılmıştır. Bir taşın değeri rengine ve ışığı yansıtma kuvvetine göre ölçülür. Elmas, zümrüt, aynü'l-hirr ve yakut bunların en değerlileridir.²⁹ Osmanlı Devleti'nde bu tür taşların birçoğu hem mücevherât hem de tedavî maksatlı kullanılmıştır. Mesela, zümrütün şeytanî ruhları uzaklaştırdığına ve görme bozukluklarını giderdiğine inanılmaktaydı.³⁰

Panzehir, yılan sokmalarında suyu içirilen bir maddedir.³¹ Buna karşın aslı "pâdzehr" olan bu kelime, ruhu ve bedeni zehirlerden koruyan anlamına geldiği gibi taşlara dayalı oluşturulan devâlar için de kullanılır. Nitekim saray hekimi Şifâî Şaban Efendi "Şifaiye" adlı eserinde, "dağ keçisi" denilen bir tür geyikten alınan panzehirin oldukça makbûl olduğunu ifade eder. Bir de madenî panzehir vardır; boyuna bağlandığında veya yüzük olarak taşındığında zehirli hayvanlara karşı korur.³² Osmanlı

24 Hezarfen Hüseyin Efendi, *Telhisü'l-Beyân fî Kavânîn-i Âli-Osmân*, (haz. Sevim İlgürel), Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1998, s. 103.

25 Yıldız, "Vâlîde Sultan", s. 495.

26 Akçenin içeriğindeki gümüşün azalması nedeniyle, "akçe" tabiri, sadece eski parayı ifade ettiğinden, yeni basılan akçelerin başına "cedid", "sağ" "kızıl" gibi kavramlar getirilmiştir (Pakalın, C. I, s. 34).

27 Buna "Macar filori veya dükası" da denilmektedir. Bir Macar altını 240 akçeye tekâbül etmektedir. Robert Mantran, *17. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul*, (çev. M. Ali Kılıçbay-Enver Özcan), Türk Tarih Kurumu Yayını, C. I, Ankara 1990, s. 219; Şevket Pamuk, *Osmanlı İmparatorluğunda Para'nın Tarihi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2007, s. 192-193.

28 Saf, beyaz, şeffâf ve nurlu taştır. Bu taş yakut ve elmasın da kaynak taşıdır. Kişi yanında taşıdığı zaman ona afetlerin ulaşamayacağı söylenmektedir. Bkz. Muhammed bin Mahmut Şîrvânî, *Tuhfe-i Murâdî*, (haz. Mustafa Argunşah), Türkiye Yazma Eserler Kurumu, İstanbul 2012, s. 67a-68b.

29 Bu taşların değerleri hakkında bkz. Aysen Atakul, Ceren Küçükuysal vd., *Süs Taşları*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Toplum ve Bilim Merkezi, Ankara 2007, s. 28-86.

30 Şîrvânî, *Tuhfe-i Murâdî*, s. 51b-52a; Yine taşların inanılan bu tür faydaları için bkz. Yazıcızâde Ahmet Bican, *Dürr-i Mekkûn*, (çev. Necdet Sakoğlu), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999, s. 102; Atakul vd., *Süs Taşları*, s. 52.

31 Pakalın, C. II, 752.

32 Muhittin Eliaçık, "Şifaiyye Adlı Esere Göre Dağ Keçisi ve Yılanda Panzehir Özellikli Taşlar", *İdil Dergisi*, 01-05-02, s. 11-31.

toplumunda her an kendisine ihtiyaç duyulabilir anlayışıyla para keselerinde bir miktar panzehir bulundurulurdu.³³ İşte bu defterde de bir panzehir mühür ile yüz yetmiş altı adet niteliği belirtilmeyen panzehir zikredilmiştir. Bunlardan biri kuvvetlidir; bir diğeri ise palheng³⁴ tarzındadır. Panzehir parçaları kuşaklarda; panzehir düğmeler ise seraser ve kaftanlarda kullanılmıştır. Ayrıca bir adet panzehir tesbih ve birçok tesbih taneleri bulunmaktadır.

2.2. Mücevherât

Defterde; on bir adet yakut, elmas, zümrüt, ‘aynü’l-hirr ve firûze yüzük; altın, elmas, yakut ve zümrüitten yapılmış on iki çift, dört tek bilezik; on üç altın, iki zümrüt iğne, bir altın kolan, on küpe, dört küpelik, otuz adet de dizelik hürmüz inci vardır. Eşyanın birçoğu incilerle süslenmiştir.

2.3. Güzel Kokular

Muhaleffatta, güzel koku kapsamında anlatılanlar öd-i mâverdü,³⁵ anber-i şemmâme³⁶, normal anber ve misktir. Bunlar için bir porselen, bir de sevâdkârî³⁷ denilen gümüş kurşunla özel bir şekilde yapılan kara kalem nakışlı, altından yapılmış iki anberdân bulunmaktadır. Ayrıca, sadefkârî bir çekmece içinde on dört adet misk göbeği³⁸ ve iki adet laden³⁹ parçasından bahsedilmektedir. Güzel kokuların dağıtılması için bir altın, üç gümüş, iki porselen ve üç bakır buhurdân⁴⁰ kaydedilmiştir. Gülsuyu⁴¹ konu-

33 Abdülaziz Bey, *Osmanlı Âdet, Merasim ve Tabirleri*, (haz. Kazım Arısan, Duygu Arısan Günay), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Ekim 2002, s. 277.

34 Atla kullanılan ve ata çektirilen bir tür kementtir (Şemseddin Sâmî, *Kamûs-ı Türki*, İkdâm Matbaası, Dersaadet 1317, Tıpkı Basım: Kapı Yayınları, Ekim 2009, 4. Baskı, s. 347).

35 Hindistan bölgesinden getirilen kıymeti yüksek bir odundur ki yakıldığında hoş bir koku verir (*Kamûs-ı Türki*, s. 961). Mâverdü, ‘üd ağacının bir türüdür. Osmanlı toplumunda iftara üç dakika kala odada ödağacı yakılır ve tesbihlere arasına öd ağacı yağı sürülürdü. Anber de özellikle kahveyi kokulandırmak için kullanılırdı. Bkz. Abdülaziz Bey, *Osmanlı Âdet*, s. 277.

36 Anber, adabalığının midesinden çıkardığı güzel kokulu siyah bir maddedir. Bu, Hind Denizi sahillerinin bazı sığ mahallerinde bulunur (*Kamûs-ı Türki*, s. 953). Anberlerin top şeklindeki hali “şemmâme” tabiriyle ifade ediliyor (Sir James W. Redhouse, *Turkish and English Lexicon*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2006, 3. Baskı, s. 1335; *Kamûs-ı Türki*, s. 766, Abdülaziz Bey, *Osmanlı Âdet*, s. 118).

37 *Kamûs-ı Türki*, s. 813.

38 Bir cins ceylanın göbeğinden çıkan kokudur (*Kamûs-ı Türki*, s. 1343). Misk göbeği, bohçalar ve havlular arasına konularak eve hoş bir koku yayılması sağlar (Abdülaziz Bey, *Osmanlı Âdet*, s. 288).

39 Osmanlı’da laden; anber cinsinden, tütsü ve koku verici olarak kullanıldığı gibi yapıştırıcı, balgam söktürücü, ve kabız hastalıklarında kullanılırdı (Abdülaziz Bey, *Osmanlı Âdet*, s. 522).

40 Buhurların misk, kitre, ödağacı yağı, gül yağı ve kömür tozuyla yapılan çeşitli cinsleri vardır (Abdülaziz Bey, *Osmanlı Âdet*, s. 206).

41 Osmanlı’da misafire kahve ikramı yapıldıktan sonra mendiline gülsuyu damlatılır. D’ohsson, *18. Yüzyıl Türkiyesinde Örf ve Adetler*, (çev. Zerhan Yüksel), Tercüman 1001 Temel Eser, s. 67.

lan dokuz adet gülâbdândan biri neceftir⁴², dibi ve burması mînâkârî⁴³ ve zümrütlüdür; diğeri bakır ve mertabanîdir.⁴⁴ Buhurluk iki buçuk şişe sandal⁴⁵ ve bir şişe şâhî vardır.

2.4. Ev Eşyaları

Perde: Defterde, on iki kapı, on pencere, üç hamam perdesi ve hangi amaca yönelik olduğu belirtilmeyen on iki perde olmak üzere toplam otuz yedi perde bulunmaktadır. Bunlar; çuka, alaca, sandal, kadife, Acem dibası ve kutnî kumaşlardan yapılmıştır. Beş adedi “Mardin Perdesi”dir.

Kutu: Yetmiş tane çeşitli nitelikleri taşıyan kutu zikredilmiştir; otuz ikisi el yağı kutusu, on altısı normal yağ kutusu, ikisi macun kutusu ve başkaca kutular ki bunlar şirmahi, sim, yemeni⁴⁶, yıldız bakır ve kalaydandır

İbrik/Leğen: Deftere; bir gümüş, üç bakır, sekiz porselen ibrik; iki berber leğeni, dört abdest leğeni ve ibriği, ikisi altın beşi gümüş on dört adet leğen ve ibrik, iki gümüş, sekiz bakır leğen kaydedilmiştir. Kaydedilenlerden dördü çeşitli büyüklüklerde çamaşır leğenidir.

Ayna/Dürbün: Biri endam aynası olmak üzere çeşitli boylarda bahsedilen on sekiz aynadan biri altın kaplama, dördü de sadefkârîdir. Dürbün, on iki adettir; biri yeşim üzerine küçük yakut ve zümrüt ile süslenmiştir.

Şişe: On üç adet şişe mevcuttur; dördü güzel koku; ikisi karanfil, biri alaca yağ ve biri zanbak yağı şisesidir. Bunlardan başka seksen adet dürbün şişesi kayıt altına alınmıştır.

Hamam malzemesi: Terekede; beş hamam nihâlîsi, beş hamam gömleği, iki havlu hamam düşmesi, iki düşme, üç altın, iki gümüş tas, beş yaldızlı bakır tas, iki hamam bohçası, bir oturak, bir seccâde, iki bakır leğen, bir tepsi, üç hamam perdesi kayıtlıdır.

Diğer Eşyalar: İki bakır huni, kabzası altın kaplı bir keser, bir adet gümüş örme sepet, iki adet Mısır süpürgesi, bir altın el makası, iki bakır ve iki demir makas, altı çekmece, yirmi üç adet çiçeklik, iki adet saksı.

2.5. Mutfak Eşyası

Yekmerdî⁴⁷: Mutfak araçları içerisinde en fazla sayılan “yekmerdî” yüz on üç adettir. Bunlar; Çin işi, mertebanî, taş, taşlıca ve bakırdandır. Bazıları süslenmiş, na-

42 Necef şehrinde çıkarılan bir cins billur taş (*Kamûs-ı Türkî*, s. 1454-1455).

43 Madenler üzerine vurulan renkli ve nakışlı cam tabakası (*Kamûs-ı Türkî*, s. 1444).

44 Martaban’da yapılan yeşilce sırlı seramik (Barkan, *Tereke Defterleri*, s. 476).

45 Hindistan’dan gelen kokulu ağaçtır. Beyaz renkli makbuldür (Pakalın, C. III, s. 122).

46 Bir tür dülbend bezdir (Reşad Ekrem Koçu, *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, Doğan Kitap, İstanbul 2015, s. 248).

47 Narh Defteri’nde yeğmerdî şeklinde okunmuştur (Yücel, *1640 Es’âr Defteri*, s. 53). Bu kelime ile tek kişiye yetecek kadar bir ölçü kastedilmiş olabilir. Bkz. Robert Dankoff, *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi Okuma Rehberi*, (çev. Semih Tezcan), YKY, İstanbul 2008, s. 241.

kışlanmış ve yıldızlanmıştır. Renkleri ise daha çok beyaz ve sarıdır; bir kısmı kapaklı bir kısmı da kapaksızdır.

Tabak/Tas/Kâse: Mertabanî tarzında küçük ve orta boy yirmi yedi tabaktan başka; iki billur, bir yeşim, iki taşlıca ve üç sade, dokuz porselen, bir pervâzi minalı ve içi yeşil tabak vardır. Üç altından, bir gümüşten, yirmi altı adet de bakırdan, hoşaf, yoğurt, yemek ve kahve tasları bulunmaktadır. On dokuz adet zikredilen kâselerin birçoğu Çin porselenidir. Bunlar çeşitli büyüklüklerde beyaz, sarı ve laciverttir; bir kısmı da nakışlıdır.

Kaşık: Niteliği belirtilmeyen beş adet şirmahî, üç kemik; on üç ceviz ve kemik karışımı, on normal, iki kemik saplı, iki zümrütlü -içinde altın kaplama da var-, bir adet saplı altın kaplı sadef, siyah renkli sekiz yemek kaşığı; nakışlı beş hoşaf kaşığı mevcuttur.

Tepsi/Tencere/Tava: Normal elli üç tepsiden başka; on yedi adet kahve tepsisi vardır. Altın, gümüş, bakır ve tunçtan yapılan tepsilerin bir kısmı yıldızlıdır. Otuz iki adet bakırdan küçük orta boy tencere ve bakırdan mamul on altı kapak; ayrıca biri kulplu beş bakır tava vardır.

Sofra/Bardak: İkişi sırma işlenmiş atlastan ve on dokuzu bez ve boğasidan sofra vardır. Yirmi iki adet bardakların kimisi kulplu kimisi kulpsuzdur; bunlar; taş, billur, nefec ve taşlıcadan yapılmaz.

Kahve Malzemesi: Defterde; içi minakârî bir altın kahve testisi, dört altın kahve bakracı, ayaklı bir altın kahve tabağı, bir altın, üç bakır kahve tepsisi, biri altın dördü gümüş on beş kahve ibriği, bir kahve tası, gümüşten bir, bakırdan on üç kahve altı tepsisi zikredilmektedir. Kahvenin bir parçası olan tabaklı ve tabaksız fincanlar ise çok özel süslemeleri hâizdir. Bunlar; tabaklı dört taşlıca; kırk bir porselen -on dokuzu tabaklı-, dört taş, bir gergedan, iki yeşim; iki yemeni; bir arakan, dokuz yeni maden Sakız, bir bakır fincandır. Fincanlardan biri üç güllü ve üç bayraklıdır. Bir de gülâbdânî üçlü porselen bir fincan seti ile otuz altı fincan tabağı vardır. Ayrıca misafir fire özel otuz iki adet fincan kayıt altına alınmıştır.

Diğer Mutfak Gereçleri: İki bakır bakraç, beş bakır kevgir, bir süzgülü; bir bakır sürahi, satıl⁴⁸ diye isimlendirilen beş bakırdan ve bir gümüşten su kapları, yirmi üç bakır güğüm; dört yemek sinisi ve farklı amaçlar için dört sini -biri altın-, otuz dört normal kapaklı sahan, on iki altın, bir gümüş kapaklı sahan, otuz sekiz küçük sahan, iki altın ve bir bakır matara, altından bir, gümüşten beş, bakırdan kırk üç maşraba -on üçü kapaklı otuz altısı kapaksız-, on üç bakır kavanoz, iki bakraç, on beş ahşap aşura kepçesi, Şam alacası eski bir sofralık, bir süzgülü, on altı hasır kapak, bir altın iskemle, bir bakır iki sadefkârî yemek iskemlesi⁴⁹; bir altın, bir gümüş, beş Çin porseleni hatayî⁵⁰ motifli tuzluklar.

48 Kulplu su kabı, büyük su tenekesi (Barkan, *Tereke Defterleri*, s. 477).

49 Sofralar bunların üzerine konulmaktadır (Abdülaziz Bey, *Osmanlı Adet*, s. 116).

50 Hatayî motifi Osmanlı'da en çok kullanılan motiflerden biridir. Bu motif Çin Türkistan'ından gelmedir. Buna göre çeşitli çiçekler usluşturulmuştur. Bkz. Zeki Tez, *Tekstil ve Giyim Kuşamın Kültürel Tarihi*, Doruk Yayınları, İstanbul 2009, s. 66; Pakalın, C. I, s. 765.

2.6. Mefruşat

Defterdeki mefruşât ve giyim-kuşam eşyasında birçok kumaş çeşidi vardır: Bunlar; atlas⁵¹, diba⁵², dimi⁵³, suf⁵⁴, dülbend⁵⁵, serâser⁵⁶, yemeni⁵⁷, serenk⁵⁸, Bursa çekmesi⁵⁹, hare⁶⁰, hatayî⁶¹, kadife⁶², tiftik, kutnî⁶³, keçe, germesud⁶⁴, sandal⁶⁵, Acem dibası, Şam alacası, Trabzon bezi⁶⁶, Bursa çatması⁶⁷, çuka⁶⁸, Londrine çuka⁶⁹, boğası⁷⁰, darayî⁷¹, bürüncük⁷², bezdir. Sözü edilen bu kumaşların bir kısmı saraydaki ehl-i hiref teşkilatına mensup terzilere;⁷³ bir kısmı da saray dışındaki terzilere diktirilmekteydi.⁷⁴ Turhan Sultan'ın sarayda bulunduğu 1670'li yıllarda iki yüz on iki terzi görev yapmaktaydı.⁷⁵

- 51 Atlas, ipekten dokunan elbiselik bir kumaştır (Koçu, *Türk Giyim*, s. 23-24; Pakalın, C. I, s. 111).
- 52 Diba, çiçek nakışları dokunmuş bir lüks ipekli kumaşın adıdır (Pakalın, C. I, s. 449). Muhallefât defterinde birkaç çeşidi zikredilmiştir. Bunlar; Acem, Şam ve Frengi'dir.
- 53 Dimi, gayet sık dokunmuş bir kaba bezin adıdır (Koçu, *Türk Giyim*, s. 97).
- 54 Suf, keçi kılından yünden dokunmuş kumaşlara denir (Pakalın, C. III, s. 241; Koçu, *Türk Giyim*, s. 211).
- 55 Tülbent, pek ince beyaz bir bezdir (Koçu, *Türk Giyim*, s. 104).
- 56 Seraser tabiri, ipekli baştanbaşa her tarafı altın gümüş tellerle işlenmiş kıymetli kumaşlar için kullanılır (Koçu, *Türk Giyim*, s. 207).
- 57 Üzerinde çeşitli motiflerin bulunduğu tülbent bezin adıdır (Koçu, *Türk Giyim*, s. 248).
- 58 Üç rengi içinde barındıran işlenmiş kumaştır (Barkan, *Tereke Defterleri*, s. 477).
- 59 Bursa çekmesi, bir çizgisi ipek, bir çizgisi iplik ve yollu yollu dokunan bir kumaşın adı Bursa'da dokunduğu için bu adla anılmıştır (Pakalın, C. I, s. 248).
- 60 Hare, yün gibi dalgalı bir kumaştır (Pakalın, C. I, s. 739).
- 61 Hatayî, eski bir ipekli kumaşın adıdır; bunların çeşitli renkleri vardı (Pakalın, C. I, s. 766).
- 62 Kadife; ipek, pamuk yahut yünden yüzü tüylü kumaşlara denir (Koçu, *Türk Giyim*, s. 142).
- 63 Kutnî, pamuklu dokumaları ifade etmek için kullanılır; daha çok doğuya özeldirler (Pakalın, C. II, s. 333; Koçu, *Türk Giyim*, 166; İnalçık, *Tekstil Tarihi*, s. 103-105).
- 64 Germesud, bir çeşit ipekli kumaşa denir (Dankoff, *Evlîya Çelebi*, s. 116; Koçu, *Türk Giyim*, 128).
- 65 Sandal, ipek ve pamuk karışımı kumaşları ifade için kullanılır (Pakalın, C. III, s. 122).
- 66 İç gömlek ve iç donların yapıldığı çamaşırılık kaba bez (Koçu, *Türk Giyim*, s. 234).
- 67 Çatmalar, gayet sağlam dokunan kabartma çiçekli ipek kadifelerdir (Pakalın, C. I, s. 332).
- 68 Çukalar, yünlü erkek elbisesidir (Koçu, *Türk Giyim*, s. 88).
- 69 17. yüzyılda batıdan doğuya ihracat artmış; böylece Londra çukaları Osmanlı pazarına girmiştir (Tez, *Tekstil ve Giyim*, s. 74).
- 70 Boğası, pamuk ipliğinden dokunan bir çeşit bezdir (Koçu, *Türk Giyim*, s. 47-48).
- 71 Darayî, İran'dan ithal edilen çeşitli renkleri üzerinde barındıran kumaşın adıdır (Koçu, *Türk Giyim*, 92). Buna karşın metin içerisinde Venedik darayisinden de bahsedilmektedir (vr. 7b).
- 72 Bükülmüş ipekten kıvrırcık olarak dokunan çamaşırılık bezlerden birinin adıdır (Pakalın, C. I, 250).
- 73 Tez, *Tekstil ve Giyim*, s. 60, 67.
- 74 TSMA, D. 10457.125.
- 75 İnalçık, *Tekstil Tarihi*, s. 255.

Kumaş Parçaları: Güllü İran dayrası, dokuz top yemeni, iki top suf, bir top telli serenk ve bir top sade serenk, doksan altı parça çeşitli astar⁷⁶, on yedi parça telli çekme ve bürüncük, iki top kenarlı bürüncük, dört top tülbent, dört top telli hare, dokuz top telli kadife, elli adet mor ve sade düz kadife, iki tiftik kebesi⁷⁷, on yedi İran keçesi, üç Selanik keçesi,⁷⁸ on yedi telli germesud, doksan arka şalı -bunlardan sekizi yarımdır-; yirmi dokuz parça sade kutnî, on iki parça kutnî putadarı⁷⁹, altı parça Şam alacası⁸⁰, bir top Bursa çatması, kırk altı adet Londrine çuka donluk, altmış altı parça entarilik, İran ve Şam ipeği altı parça donluk, yedi top gömleklik bez, on iki top kenarlı bürüncük bez, üç top Trabzon bezi; yedi adet beyaz boğası, bir top boyalı şerbetî.

Nihâlî⁸¹/Seccâde: Toplamda kırk iki adet çeşitli nihâlîlerin dördü hamam, on altısı yatak, biri döşek nihâlîsidir. Yirmi beş adet zikredilen seccâdeler; alaca, şal ve çuka kumaşlardan yapılmıştır.

Makrama⁸²: Çeşitli kumaşlardan; kahve, abdest, mahalle, el ve diz için dokunan dokuz yüz kırk bir adet makrama vardır.

Futa⁸³/Örtü: Defterde, iki Sakız abdest futası, on iki beyaz ve renkli Bursa abdest futası ve bir tane kılbadan işlemeli abdest futası mevcuttur. Farklı kumaşlardan yapılan ve çeşitli alanlarda kullanılan örtülerin sayısı ise altmıştır.

Diğerleri: Kırk dokuz adet yastık; yirmi iki yorgan, yirmi bir diz yorganı⁸⁴ mevcuttur. Bunlar yemeni, sandal, bürüncük, kutnî gibi kumaşlardan genellikle kılbadan işleme ile yapılmıştır. Üç çarşaf, üç seraser kolan, çeşitli kumaşlardan yapılmış yüz dört adet bohça, yatak ve yorganların konulduğu iki “firâşhâne”⁸⁵, üç telli kadife, iki hare, bir atlas ve bir eski minder; farklı kumaşlardan on altı mek‘ad⁸⁶, munakkaş atlas, bürüncük ve sandaldan yapılmış on bir cibinlik, iki bin yedi yüz on altı düğme, yüz on bir adet şerbetî.

76 Anadolu'nun birçok yerinde yapılan bu kaba pamuklunun çeşitli kaliteleri vardır (İnalçık, *Tekstil Tarihi*, s. 126).

77 Yere serilen yünden kaba abaya denir (*Kamûs-ı Türkî*, s. 1143).

78 Selanik ve Acem keçeleri yaygı olarak kullanılır (İnalçık, *Tekstil Tarihi*, s. 60).

79 Dokuma tezgâhında enine atılan ipliğe “puta” denir (Barkan, *Tereke Defterleri*, s. 477).

80 İpek-pamuk karışımı bir tür kumaştır. Bkz. İnalçık, *Tekstil Tarihi*, s. 102-103.

81 Nihâlî, gerçekte fidan dallarından yapılan ve seferde yemek sahanları altına konulan dâirevî şeye denebileceği gibi yatak, döşek ve döşenecek nesneye de denir (*Kamûs-ı Türkî*, s.1477; Pakalın II, s. 693).

82 İşlemeli el bezi (*Kamûs-ı Türkî*, s. 1390).

83 İş esnasında veya hamamda bele bağlanan ipek peştamal (*Kamûs-ı Türkî*, s. 1008).

84 Yaz kış nezle vb. rahatsızlardan korunmak için dizlere örtülür (Abdülaziz Bey, *Osmanlı Adet*, s. 115).

85 Yatak konulan bir tür eşya (Tahsin Yazıcı-Mehmet İpşirli, “Ferrâş”, *DİA*, C.12, İstanbul 1995, s. 408-409).

86 Minder üzerine atılan örtülere denir (Pakalın, C. II, s. 393).

2.7. Giyim Kuşam

Tesbih: Defterde, panzehir olarak kullanılan iki yüz kırk dört tesbih tanesi, incili kırmızı akikten bir tesbih; beş yüz incili bir tesbih, iki adet zümrüden tesbih imâmesi kayıtlıdır.

Saat/Asa: Yirmi beş adet zikredilen saatlerden beşi akreb, biri altın çalar, altısı çekmece saati, biri yemeni, yedisi kalkan, biri ayna ve ikisi asmadır; türü belirtilmeyen diğer iki saatten biri altın ve bir diğeri minakârîdir. Vâlîde Sultan'ın farklı nitelikteki yedi asasından ikisi hezârân ağacından⁸⁷ yapılmıştır; biri Keyvanoğlu işi, biri Hind işi, biri boyama, biri çevgan tarzında kemik ve biri de sadefkârîdir. Her birinin kabzası ise değışiktir.

Kürk/Kaftan: Kürk, Osmanlı devlet adamları ve saray kadınları tarafından her mevsimde giyilirdi. Kürklerin değışim vakti padişahın kürkünü değıştirmesiyle olurdu.⁸⁸ Deftere otuz samur⁸⁹; on küçük üşek/vaşak⁹⁰ ve on iki kakım kürk kaydedilmiştir. Yüz on bir adet sayılan kaftanlardan bazıları düğmeli bazıları da düğmesizdir. Düğmeler genelde minakârî, altın veya panzehirdir. Kumaş tipleri bürüncük, telli bürüncük, sade, germesud, hatayî, seraser ve alacadır. Bir kısmı da şal şeklindedir.

Diğerleri: Elmaslı bir pençe sorguç⁹¹, iki adet sorguçluk tel -biri incilidir-; beş kuşak kolanı; on altı çengâl, bir sürme, üç çivili, dört normal kemer; bir elmas, üç altın kemer kuşak; yirmibeş tülbent, iki kılabledanlı tülbent örtüsü; telli germesud on iki, telli hatayî on, alaca sandal dört şalvar; samur kuyruğu on kalpak; farklı niteliklerde yüz altmış dokuz gömlek; Acem ve Şam ipeğinden dokunmuş yirmi entari ve seraser panzehir düğmeli on dört entari, düğmesiz seraser beş entari; farklı kumaştan beş bürde/hırka; sırma işleme çuka bir adet evcak yaşmağı⁹²; otuz şerbetî başbağı; on bir adet yağ destmal⁹³, bir bohça elbezi, dördü mukavva ikisi sim altı adet sürmedân⁹⁴; bir kırmızı ipek Cezayir ihramı,⁹⁵ beş ihram, iki fildişi zarfı gözlük, bir adet incili cüzdan, kullanılmış bir çanta, beş sarık biri telli; sadefkârî iki çift na'îl⁹⁶, içinde birçok

87 Sıcak iklimlerde yetişen uzun yapraklı bir cins kamış; kulübe, çit ve sandalye imalinde kullanılır (*Kamûs-ı Türkî*, s. 563). Osmanlı asaları kızılıcak, kızılağaç veya hezârân ağacından yapılmaktaydı (Abdülaziz Bey, *Osmanlı Adet*, s. 145).

88 D'ohsson, *Örf ve Adetler*, s. 90-91.

89 Samur, Sibirya'da yaşayan bir hayvandır ki kürkü hayli makbuldür (*Kamûs-ı Türkî*, s. 735-736).

90 Küçük vaşak kürke denir (Barkan, *Tereke Defterleri*, s. 478).

91 Saray kadınları balıkcıl tüyü sorguç padişahı takliden takarlardı (D'ohsson, *Örf ve Adetler*, s. 97).

92 Kadınların sokakta ferâce giydikleri zaman yüzlerini kapattıkları ince beyaz tülbent (*Kamûs-ı Türkî*, s. 1530; Yücel, *1640 Es'âr Defteri*, s. 58).

93 Elbezine destmal denir (Pakalın, C. I, s. 433).

94 Sürmedanlar küçük hokka biçimindeydi (Koçu, *Türk Giyim*, s. 215).

95 Cezayir ihramları kışın yorganların üzerine örtmek ve yazın da mesire yerlerine sermek amaçlı kullanılmaktadır (Abdülaziz Bey, *Osmanlı Adet*, s. 115, 118).

96 Doğrusu na'leyn'dir; Osmanlı'da na'îl deniyordu. Bir çift ayakkabı veya hamamda ayakyolunda vesâir sulu mahallerde giyilen tahtadan yüksekçe tasmalı ayakkabı (*Kamûs-ı Türkî*, s. 1465).

değerli taş parçalarını bulunduran üç yelpaze ve on dört sineklik⁹⁷; kabzaları yeşim, panzehir, zümrüt, elmas ve yakuttan beş bıçak ve altı tane som⁹⁸ hançer⁹⁹ bağı.

2.8. Yazı Malzemeleri

Vâlîde Sultan'ın kırk kalemiyle iki kalemtraşı bulunmaktadır. Bunlara ilâveten hokka ve kalemin muhafazasında kullanılan yakutlu bir diviti¹⁰⁰ vardır. Mürekkebin konulduğu iki adet hokka mercan ile süslenmiş ve bakırdandır. Yazı sonunda mürekkebi kurutmak için kullanılan bir tür malzeme olan rîkten¹⁰¹ bir miktar vardır. Kâğıt ise yirmi yedi parça “İstanbul tabakı” ndandır.¹⁰²

2.9. Isı Malzemeleri ve Aydınlatma

Eskiden evlerin ısıtılması mangallarla sağlanırdı.¹⁰³ Deftere göre mangal/ ateşdânların üçü gümüş, yedisi bakırdır; biri de sîm kaplıdır. Aydınlatma için bir adet porselen sirâcî/kandillik, iki altın, beş gümüş, iki pirinç, beş bakır şamdan ve iki gümüş, dört bakır fener vardır. Bunlara mumlar bırakılır; üzerlerine de fânuslar konurdu.¹⁰⁴ Defterde bir miktar kırmızı bal mumundan; dört fânustan ve bir fânûs iskemlesinden bahsedilmektedir.

2.10. At Takımları

Terekede, eğer örtüsü olarak isimlendirilen beş zilpûş¹⁰⁵, dört eğer takımı ki bunlardan biri törenler içindir; iki gümüş üzengi, telli bir at sorgucu, yakut ve elmas ile süslenmiş bir toplu örtme, bir at örtüsü, üç eğer ve üç at gemi mevcuttur.

Şimdiye kadar yukarıda özet halinde verilen eşyanın ayrıntılı evsâfı, muhalefât defterinin transkribe edilmiş metni içerisinde aşağıda açıklanmaktadır.

---

97 Yelpaze ve sineklikler yazları serinlemek ve sinekleri kovmak amacıyla hanelerde kullanılırdı. Sarayı hümayûn için yapılanlar oldukça süslü idi (Abdülaziz Bey, *Osmanlı Adet*, 230-231; D'ohsson, *Örf ve Adetler*, s. 98).

98 Bıçak ve buna benzer aletlerin saplarının yapımında kullanılan balık dişidir (*Kamûs-ı Türkî*, s. 842).

99 Padişahlar, kadınlar ve mühim şahısların eşleri süslü bıçak ve hançer taşıyorlardı (D'Ohsson, *Örf ve Adetler*, s. 96).

100 Pakalın I, s. 468.

101 *Kamûs-ı Türkî*, s. 678.

102 İstanbul tabakı, o dönemde kullanılan en meşhur kâğıtlardan biriydi (Evliya Çelebi, *Seyahatname*, (haz. Robert Dankoff-Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı), C. 1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2006, s. 330-331; Abdülaziz Bey, *Osmanlı Adet*, s. 204-205; Yücel, *1640 Es'âr Defteri*, s. 11).

103 Abdülaziz Efendi, *Osmanlı Adet*, s. 554.

104 Abdülaziz Bey, *Osmanlı Adet*, s. 205.

105 Doğrusu zîn-pûş şeklinde yazılmaktadır (Redhouse, s. 1011; Pakalın, C. III, s. 663).

3. Turhan Sultan'ın Muhallefât Defterinin Çeviri Metni¹⁰⁶

[1b] Merhûme ve meğfûrun-lehâ vâlide sultân –tâbet serâhâ- hazretlerinin Sofya nâm menzilde hazinedâr musâhib Ali Ağa yediyle gelüb sa'âdetlü ve dârü's-sa'âdeti'ş-şerîfe Ağası hazretleri ma'rifetiyle teslim-i hazîne-i Enderûn-ı Hümâyûn olınan metrûkesidürki bi-resmihi zikr olunur fi 5 Şehri Zilka'de 1094 [26 Ekim 1683]:

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Şeşhâne ¹⁰⁷ sarı yakut kebîr hâtem	1	37,5 kırat ¹⁰⁸
Ateşî sarı yakut şeşhâne kebîr hâtem	1	24,5 kırat
Bir yüzü şeşhâne ve bir yüzü tahte kebîr elmas hâtem	1	30 kırat
Şeşhâne müdevver kebîr elmâs hâtem	1	36 kırat
Def'a müdevver şeşhâne elmâs hâtem	1	17 kırat
Damla ¹⁰⁹ kebîr zümürüd hâtem	1	32 kırat 1 Buğday ¹¹⁰
Def'a damla kebîr zümürüd ¹¹¹ hâtem	1	23 kırat
Damla yakut sağîr hâtem	1	7 kırat
Yakutî 'aynü'l-hirr hâtem	1	8,5 kırat
Panzehr mühr	1	
Pîrûze hâtem	2	
Bâlâda zikr olınan on bir kıt'a hâtem ile bir kıt'a panzehr mühr isti'mâl-i hümâyûn için harem-i şerîfe teslim olunub kuşak defterine kayd olunmuşdur Fî 12 Muharrem 1095 [31 Aralık 1683]		

106 Metin içerisinde okunamayan yerler ... üç nokta ile gösterilmiştir.

107 İçi altı köşeli nesneye denir (Kamûs-ı Türkî, 777; Abdülaziz Bey, Osmanlı Adet, s. 553).

108 Dört keçiboynuzu çekirdeğinden ibâret vezin olub, yirmi dördü bir miskâl eder; 0,2 gr (Kamûs-ı Türkî, s. 1124).

109 Saf, katıksız, makbul ve güzel olana denir (Kamûs-ı Türkî, s. 870).

110 Bir ölçü birimi; kıratın dörde biri 0,05 gr (Pakalın, C. I, s. 245).

111 Yaygın kullanımı, "zümürüd"dür. Yeşil renkli kıymetli taştır (Kamûs-ı Türkî, s. 686).

Cins	Aded Kit'a	Açıklama
Mor kadife üzere altun paftalı ¹¹² ve her paftasında yâkût ve zümürüd üçer taşı ve kapağı ortasında yedi elmâslı çâr köşe sâ'at kutusu	1	<i>Müsâhib Mustafa Ağa hıfzındadır. Harem-i şerîfde zayı' olmuştur Şaban 1111</i>
Çârkûşe kapağı zümürüdü ve pîrûzeli hurde elmâs ile murassa' zenciri incü ve yakûtlu altun sâ'at	1	<i>Yakut 41, İnci 49, Sağır zümürüdü 3. Ba-hatt-ı hümâyûn sa'âdetlü başkadın hazretlerine ihsân olunmuştur fi 22 L [10]98¹¹³</i>
Serâpâ yeşil minâkârî zenciri incü ve yakûtlu gâyet sağır sa'at	1	İnci 18, Yâkût 11
Serâpâ elmâs ile murassa' Firenk işi akreb sa'at	1	Tek altun zencirlidir
[2a]Serâpâ zümürüdü ile murassa' akreb altun sa'at	1	Altun tek zencirlidir
Yeşil ve etrâfi aşâğı metalî hurde elmâs ile murassa' akreb sa'at	1	Altun tek zencirlidir
Sarı mînâkârî kapağı hurde elmâslıca akreb sa'at	1	Altun tek zencirlidir
Mavi ve beyaz yazma mînâkârî ve bakır akreb sâ'at	1	
Yeşil ve pervâzı yazma mînâkârî sîm akreb sâ'at	1	Altun zencirlidir
Yeşil ve yazma mînâkârî çalar altun sâ'at	1	Altun zencirlidir
Billur ¹¹⁴ zarflı etrâfi hurde alması akreb sâ'at	1	
Kapağı billur akreb sâ'at	1	
Yemenî sâ'at zarfı	1	
Kırmızı ve beyaz mînâkârî altun zarf	1	22 Dirhem
Altun sâ'at zenciri	4	
Pîrûzeli altun sâ'at, zenciri tek	1	

112 Pafta, ayrı ayrı levhalar halinde yapılan ve üzerleri elmaslarla süslenen ve birbirine eklenen eski altın ve gümüş kemerlerin her bir parçasının adıdır (Koçu, Türk Giyim, s. 190).

113 31 Ağustos 1687. Bu sırada IV. Mehmet tahtta; başkadını Emetullah Gülnûş Sultan'dır. Çağatay Uluçay, Padişahların Kadınları ve Kızları, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 2001, s. 65-67.

114 Necef taşı gibi şeffâf ve parlak olan taş; bunu takliden yapılan has cam (Kamûs-ı Türkî, s. 302).

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Kırmızı mînâkârî habbeli sâ'at, zenciri tek	1	
Sîm kafesli mînâkârî sîm pullu sadehkârî şeşhâne kutu	1	
Panzehr	172	<i>Def'a def'a cümlesi harem-i şerîfe virilmiştir bâ hatt</i>
Tenzûh ¹¹⁵ hatâyî	323	
Som hançer bâğı	6	
Ellişer bin olmak üzere cedîd akça kese	10	500.000 cedîd akçe
Kırk beşer bin olmak üzere cedîd akçe kese	6	270.000 cedîd akçe
Kırkar bin olmak üzere cedîd akça kese	3	120.000 cedîd akçe

[2b] Merhûme ve meğfûrun lehâ devletlü vâlide sultan -tâbet serâhâ- hazretlerinin metrûkesinden Edirne Serâyında mevcûd bulunub sa'âdetlü dârü's-sa'âde ağası hazretleri ve hazinedâr Ali Ağa hazretleri ma'rifetiyle tahrîr olunan cevâhîr vesâir eşyâlarıdır ki beyân olunur

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Göbek ortası bir kebîr la'l ve la'l etrâfî sekiz sağır elmas ve göbek etrâfî sekiz vasat elmas ve altışar elmaslı altı pafta ve üçer elmaslı iki pafta on iki kebîr ve dört vasat delikli la'lli ve yüz on dokuz hürmüz incülü çengâl kuşak	1	<i>Devletlü vâlide Sultan hazretlerine ihsân olmağın hazinedâr vekîli Musâhib Beşir Ağa yediyle tesellüm olunmuştur fi 25 Şaban 1106¹¹⁶</i>
Göbeğinde delikli bir kebîr zümrüd ve etrafında iki sıra kırk dört sağır elmas altı kebîr ve on sekiz sağır delikli zümrürüd ve yetmiş yedi hürmüz incü ile müzeyyen çengâl kuşak	1	<i>Berây-ı isti'mâl-i hümâyûn müceddeden yapıdırılan alay kuşağı ma'a kolanı için bozulmuştur S 1120</i>
Kenârları mâvi ve beyaz mînâkârî ve orta göbeği şeyrak? elmaslı pafta ve iki pafta samsa resimli şeyrak elmaslı mecmû'ı iki yüz on yedi elmas ile murassa' çengâl kuşak	1	<i>Rehîne verilmiştir be-dest-i kâim-i makâm Recep Paşa hazretleri fi Ş [10]98</i>

115 Bu kelimenin ne olduğu tespit edilemedi.

116 10 Nisan 1695. Bu tarihte II. Ahmet tahtta; onun vâlidesi Hatice Muazzez Sultan'dır.

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Orta paftası Hind işi ve ortasında bir kebir tahte elmas ve na'1 ve simli ve iki paftası şeyrak yüz yigirmi sekiz elmas ile murassa' çengâl kuşak	1	<i>Rehîne verilmişdür be-dest-i kâim-i makâm Recep Paşa hazretleri fî Ş [10]98. Bu kuşak yine rehîne verilmeyüb yine gerü gelmişdür fî Z [10]98. Berây-ı isti 'mâl-i hümâyûn harem-i şerîfe teslim olunmuşdur N 1117</i>
Göbeği müdevver ve üç paftalı doksan altı şeyrak elmas ile murassa' çengâl kuşak	1	<i>Ba-hatt-ı hümâyûn nefsi-i hümâyûn için haremde teslim olunub kuşak defterine kayd olunmuşdur fî 4 Zilka 'de [10]97</i>
Beş sağır kubbeli ve kubbe etrafı ve pervâzi kırmızı mînâlı müşebbek yüz yigirmi sekiz vasat ve sağır hurde elmaslı ve elli dokuz hurde yakut ile murassa' çengâl kuşak	1	<i>Rehîne verilmişdür be-dest-i kaim-i makam Recep Paşa hazretleri fî Ş [10]98</i>
Orta göbeği kırmızı ve yazma mînâlı yedi vasat ve altı sağır ve altı hurde elmas ve dört kebir ve on bir sağır ve kırk dokuz hurde delikli zümürürd ile müzeyyen çengâl kuşak	1	<i>1109 Rebi 'ulevvel fî 5, hazinedâr Yusuf Ağa marifetiyle hazinedâr vekili müsâhib Beşir Ağa yediyle harem-i hümâyûn hazinesine teslim olunub lâkin orta göbeği hazinede mahfûz kalmışdur. Mezkûr kuşak gene girüye gelüb dahîl-i hazîne-i hümâyûn olunmuşdur fî 7 L 1110. Berây-ı isti 'mâl-i hümâyûn mücedden yapıdırılan alây kuşağı ma 'a kolunu için bozılmışdur Ş 1120</i>
[3a] Kırmızı ve cengârî ve yeşil mînâlı göbeği kubbe ve üç paftalı otuz vasat ve kırk sekiz sağır ve serâpa hurde elmas ile murassa' çengâl kuşak	1	<i>Rehîne verilmişdür be-dest-i kaim-imakâm Recep Paşa hazretleri fî Ş [10]98</i>
Yeşil ve beyaz ve siyah ve mavi minâkârî orta göbeğinde on dokuz elmas ve on iki hurde damla yakut ve iki paftasında yüz kırk sekiz vasat ve sağır ve hurde elmas ile murassa' çengâl müşebbek kuşak	1	<i>Rehîne verilmişdür be-dest-i kâim-i makâm Recep Paşa hazretleri fî Ş [10]98. Bu kuşak rehîne verilmeyüb yine girü gelmişdür fî Zâ [10]98. Berây-ı isti 'mâl-i hümâyûn müceddeden yapıdırılan çeleng tarzi sorguç için bozılmışdur Zilka 'de 1117</i>
Altı gül üzere altışar elmaslı ve pervâzi yigirmi altı sağır damla yakutlu ve kenarı siyah minâkârî sağır mevzûn kıt'a çengâl kuşak	1	<i>Nefs-i hümâyûn için harem-i şerîfe teslim olunub kuşak defterine kayd olunmuşdur fî 25 Şehr-i S 1095</i>

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Zemîni yeşil ve beyaz ve pervâzı siyah ve mînâlı ve orta sürme paftası üç güllü mavi mînâlı üç sırada otuz iki elmas ve yigirmidört hurde damla yakut üzre güllerde on beş ve sağır ve hurde elmas ile murassa' sürme kuşak	1	<i>Rehîne virilmiştir be-dest-i kâim-i makâm Receb Paşa hazretleri fî Ş [10]98</i>
Kırmızı ve siyah ve yazma mînâkârî üç kabara ¹¹⁷ güllü müşebbek üç vasat ve otuz altı sağır ve altmışaltı hurde elmas ile murassa' çengâl kuşak	1	<i>Rehîne virilmiştir be-dest-i kâim-i makâm Receb Paşa hazretleri fî Ş [10]98</i>
Kırmızı ve yeşil ve yazma mînâkârî müşebbek üç kabara güllü ve orta kabarda bir vasat ve yigirmi iki sağır ve otuz altı hurde elmas ile murassa' çengâl kuşak	1	<i>Rehîne virilmiştir be-dest-i kâim-i makâm Receb Paşa hazretleri fî Ş [10]98</i>
Kırmızı ve yazma mînâkârî ve pervâzı siyah mînâlı üç kabara güllü otuz yedi vasat ve on altı sağır elmas ile murassa' çengâl kuşak	1	<i>Rehîne virilmiştir be-dest-i kâim-i makâm Receb Paşa hazretleri fî Ş [10]98</i>
Kırmızı ve yeşil ve yazma ve pervâzı çengârî mînâlı orta güllerde üç vasat ve yigirmi sekiz vasatça ve yigirmi sağır ve altmış hurde elmas ile murassa' çengâl kuşak	1	<i>Rehîne virilmiştir be-dest-i kâim-i makâm Receb Paşa hazretleri fî Ş [10]98</i>
Kırmızı ve yeşil beyaz ve kenarı siyah mînâkârî orta göbeği kubbe üç paftalı dokuz ve vasat ve otuz bir sağır elli hurde elmas ile murassa' çengâl kuşak	1	<i>Rehîne virilmiştir be-dest-i kâim-i makâm Receb Paşa hazretleri fî şehri-Şa'ân 1098</i>
[3b] Zemîni yeşil ve beyaz ve kırmızı mînâkârî resm-i satranc otuz sekiz vasatça ve pervâzı yüz dört hurde elmas ile murassa' çengâl kuşak	1	<i>Rehîne virilmiştir be-dest-i kâim-i makâm Receb Paşa hazretleri fî Ş [10]98</i>
Üç paftalı orta paftası bir kebir hörgüçlü zümürüdü ve iki paftası bir kebir şeşhâne zümürüdü ve üçer vasat ve on altışar sağır elmas ile murassa' çivili kuşak	1	<i>Bâ-hatt-ı hümâyûn nefsi-i hümâyûn için harem-i şerîfe teslim olunub kuşak defterine kayd olunmuşdur fî şehri-Zilka'de [10]98</i>
Orta göbeği kırmızı ve yeşil ve beyaz mînâkârî altı vasat ve beş sağır ve beş hurde elmas ve iki paftası feranbat yakut ile murassa' çengâl kuşak	1	<i>Rehîne virilmiştir be-dest-i kâim-i makâm Receb Paşa hazretleri fî Ş [10]98. Bu kuşak rehîne virilmeyüb yine girü gelmiştir fî Zâ [10]98</i>

117 Her türlü ev eşyası ve çeyiz üzerinde yapılan oymalı çiçeklere verilen addır (Pakalın, C. II, s. 113).

Cins	Aded Kit'a	Açıklama
Üç paftalı orta paftasında bir kebîr tahte gök yakut ve altı sağır elmas ve iki paftası yigirmi iki sağır elmaslı ve on dört sağır ve otuz bir hurde damla yakut ile murassa' kolanı altun zencir çivili kuşak	1	<i>Bâ-hatt-ı hümâyûn nefsi-hümâyûn için harem-i şerîfe teslim olunub kuşak defterine kayd olunmuşdur fi şehri-Zilka'de [10]97</i>
İki paftası panzehir ve on elmaslı ve kolanı altun zencirli çivili kuşak	1	<i>Bâ-hatt-ı hümâyûn nefsi-hümâyûn için harem-i şerîfe teslim olunmuşdur fi 22 L [10]98</i>
Kırmızı ve yeşil ve beyaz ve cengârî mînâli göbeği ile on bir paftalı ve her bir pafta on dokuzar vasat sağır elmas ile murassa' kemer kuşak, sekiz paftası on yedişerdür	1	<i>Rehîne virilmişdür be-dest-i kâim-i makâm Receb Paşa hazretleri fi Ş [10]98</i>
Kırmızı ve yeşil ve beyaz ve siyah ve minâkarî on bir paftası dokuz elmaslı ve göbeği on yedi elmaslı kemer kuşak	1	<i>Rehîne virilmişdür be-dest-i kâim-i makâm Receb Paşa hazretleri fi şehri-Şa'bân [10]98</i>
Kırmızı ve cengârî ve yazma mînâkarî göbeği ile ortaları gülli on bir paftalı müşebbek ve göbeği yigirmiş beş elmaslı ve ön paftası yigirmi üçer elmaslı kemer kuşak	1	<i>Rehîne virilmişdür be-dest-i kâim-i makâm Receb Paşa hazretleri fi şehri-Ş [10]98</i>
Pahzehr yazma kabzalı ve kabza tepesinde bir vasat ve yedi hurde elmas ağırlığı ve dibliği yedi elmaslı ve bir sağır habbe zümürürlü altun zencirli altun bıçak	1	<i>Fî 22 C [10]99 isti'mâl-i nefsi-hümâyûn için virildi kuşak defterine kayd olındı</i>
Dört sıra punta elmaslı ve iki sıra on iki yakutlu ve kabza tepesinde yakut ve elmas ile murassa' altun zencirli bıçak kıta	1	<i>Sa'âdetlü Emetüllah Kadın¹¹⁸ hazretlerine ihsân sene 1115</i>
Yeşil ve siyah ve cengârî ve mînâli ve kabza tepesinde nîm damla yakut ve yigirmi dört sağır punta elmas ve kında otuz bir sağır elmas ve üç yakut ile murassa bıçak	1	<i>'Afife Kadın¹¹⁹ hazretlerine ihsân olunmuşdur hazinedâr Ağa ma'rifetiyledür yüz on bir Muharrem harc-ı hâssada mesturdur.</i>
[4a] Dört sıra zencirli sade altun kolanı	1	<i>Ravza-i Mutahharaya giden kandile sarf şüd.</i>

118 III. Ahmet'in başkadımıdır (Uluçay, Padişahların Kadınları, s. 79-80).

119 II. Mustafa'nın kadınlarından (Uluçay, Padişahların Kadınları, s. 73).

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Yazma mînâkârî yigirmi kebir elmaslı ve otuz üç sağır punta elmaslı bilezik çift	1	<i>Sa'âdetlü başkadın hazretlerine emâneten takınmak için darüssa'âde Ağası yediyle teslim olunmuşdur fi selh-i Ramazan [10]98. Yine giri gelmişdür fi Ğurre-i S [10]99. Bu bilezik elli dört sağır punto elmaslı olmak üzere devletlü Vâlîde Sultân hazretlerine ihsân olunmuşdur hazînedâr vekîli Beşir Ağa yediyle teslim olunmuşdur fi 25 Ş 1106¹²⁰</i>
Def'a yigirmi kebirce elmaslı ve elli bir punta hurde elmaslı bilezik çift	1	<i>Fî 16 Cemâzilevvel ... vâlîde sultân hazretlerine ihsân</i>
Yigirmi vasat ve dört sağır damla yakutlu bilezik çift	1	<i>Sâliha Kadın hazretlerine ihsân olmağın hazînedâr vekîli Beşir Ağa yediyle teslim olunmuşdur fi 25 Ş 1106¹²¹</i>
Sekiz vasat elmaslı ve kırk iki vasat ve otuz dört sağır delikli habbe zümürüd bilezik çift	1	
On sekiz yonma kebir zümürüdü ve sekiz kebirce ve altı hurde elmas ile murassa' bilezik çift	1	<i>On iki yonma kebir zümürüdü olmak üzere 'Âlicenâb Başkadın hazretlerine ihsân olmuşdur fi 25 Ş 1106¹²². Altı yonma zümürüdü bâkî kalmışdur. Altı 'adedi harem-i şerîfe teslim şüd Zâ 1120</i>
Sekiz vasat elmaslı ve yigirmi dört armudî kebir incülü ve yigirmi sekiz sağır habbe zümürüdü bilezik çift	1	<i>Devletlü vâlîde sultân hazretlerine ihsân olmağın hazînedâr vekîli Beşir Ağa yediyle teslim olunmuşdur fi 25 Ş 1106</i>
Birer sağır elmaslı yeşil beyaz mînâkârî yigirmi dört pafta ve birer sağır elmaslı pervâzı hurde yakutlu yigirmi dört paftalı bilezik çift	1	
Otuz iki sağır elmaslı on altı paftalı bilezik çift	1	<i>Fî 27 S [10]99 vâlîde sultân¹²³ hazretine ihsân.</i>

120 10 Nisan 1106. Bu tarihte vâlîde sultan Hatice Muazzez Sultan'dır.

121 8 Haziran 1695. Bahsedilen II. Mustafa'nın kadınlarından biridir (Uluçay, Padişahların Kadınları, s. 73-74).

122 8 Haziran 1695. Bu sırada II. Mustafa tahttadır ve başkadını Âlicenâb Kadın'dır (Uluçay, Padişahların Kadınları, s. 73).

123 2 Ocak 1688. Bu tarihte vâlîde sultan II. Süleyman'ın annesi, Saliha Dilaşub Sultan'dır.

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Kırmızı ve yeşil ve beyaz mînâkârî yigirmişer sağır elmaslı bilezik çift	2	
Beyaz mînâkârî paftaları üçer sağır elmaslı ve on altışar paftalı bilezik	2	<i>Hâcî Kadına ihsan şüd bâ-hatt fi Receb</i>
Kırmızı ve yeşil ve beyaz mînâkârî ve on iki kebirce ve sekiz sağır ve otuz beş hurde elmas ile murassa' müşebbek pençe sorguç	1	<i>Rehîne virilmişdür be-dest-i kâim-i makâm Receb Paşa hazretleri fi Ş 1098</i>
Hazînesinde ve etrafında otuz kebir elmas ve askısında delikli kırk habbe elmas ve kobcalarında iki elmas ve çubuklarında doksan altı hurde punta elmas ile müzeyyen elmas küpe çift	1	<i>Devletlü vâlide sultân hazretlerine ihsân olunmuşdur Receb 1108¹²⁴</i>
Hazînesinde birer kebir damla yakut ve incü başlarında birer delikli habbe sağır yakut ve askılarında otuz altı vasat ve kırk dört sağır delikli habbe zümürüdü ve kopça başları birer elmaslı sekiz kebir armûdî incülü küpe çift	1	
Kopçasıyla sekiz elmaslı ve askılarında seksen hürmüz incülü iki kebir ve dört vasat la'lı küpe	1	<i>Sa'âdetlü Fâtıma Sultânın cihâzlarıçün ihsân şüd fi 9 B 1121¹²⁵</i>
Bir tekinin hazînesinde bir kebir la'1 ve bir tekinin hazînesinde bir kebir yakut ve etraflarında on yedişer delikli yakut küpe çift	1	<i>'Âlicenâb Başkadın hazretlerine ihsân olmuşdur fi Ş 1109. Merhûm oldıkda gelüb dâhil-i hazîne-i hümayûn olmuşdur be-ma'rîfet-i hazînedâr Ağa fi 27 Zâ 1110. Mevcûddur müşâhede olındı 43 dirhem fi [1]127, ifrâz</i>
[4b] Diplerinde delikli birer sağır yakutlu birer kebir emrûdî incülü abdest küpesi çift	1	<i>Sa'âdetlü Fâtıma Sultânın cihâzlarıçün fi 9 B 1121</i>
Birer kebir habbe elmaslı abdest küpesi çift	1	<i>Sa'âdetlü Sâliha Kadın hazretlerine ihsân olunmağın müsâhib Beşir Ağa teslim olunmuşdur Muharrem 1112</i>
Dokuz kebir ve bir vasat ve iki sağır küpelik zümürüdü	12	<i>Biri baş kadına¹²⁶ iğne yapıldırılmışdır Z 1115. 1115 kebirî hünkârımızın hardânî? kürküne düğme yapıldırılıb vaz' olunmuşdur; Biri baş kadına iğne yapıldırıldı Z 1115, Biri mevcûddur 1 dirhem, ifrâz</i>

124 Ocak-Şubat 1697. II. Mustafa'nın annesi Emetullah Gülnuş Sultan vâlidir.

125 14 Eylül 1709. III. Ahmet'in kızıdır (Uluçay, Padişahların Kadınları, s. 73).

126 Nisan/Mayıs 1704. Bu sırada III. Ahmet'in başkadını Emetullah Kadın'dır (Uluçay, Padişahların Kadınları, s. 73).

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Hazînelerinde birer sağır yakutlu kebirce defter küpe çift	1	
Hazîneleri sağır yakutlu üçer ayaklı sağır zümürürd küpe çift	1	
Def'a kebirce zümürürd küpe çift	1	<i>Mevcûddur müşâhede olundu kırat 26, fî sene [1]127, bozulmadır, kırat 26</i>
İki elmaslı sekiz kebir incüli ve yigirmi yedi sağır zümürürd habbeli sa'at bağı, dizi	1	<i>Bu incü nefsi-hümâyûn sâ'at bağına vaz' sene 1110. Berây-ı isti'mâl-i hümâyûn için müceddeden yapıdırılan alay kuşağı kolanı için bozulmuşdur Ş 1120</i>
Beş yüz incüli tesbih	1	<i>Berây-ı Hâcî Kadına askı dizilmişdür fî Receb bâ-hatt. Kûsûrî İsmail Ağa yediyle harem-i şerife teslîm</i>
Küpelik delikli kebirce mevzûn la'1	1	<i>Emine Sultân hazretlerine ihsân şud Fî Şevvâl 1108¹²⁷</i>
Küpelik delikli vasatça la'1	1	
Delikli sağırca la'1	14	<i>Bâ-fermân-ı hümâyûn sekiz 'adedi Sâliha Kadına ihsân olmuşdur fî 5 L 1106.¹²⁸ Altısı da Bahtiyar Kadına ihsân şud Câ 1107¹²⁹.</i>
Delikli sağır yakut	5	<i>Mevcûddur müşâhede olundu [1]127, ifrâz</i>
Delikli hurde yakut	4	<i>Üçü la'lidir. Mevcûddur müşâhede olundu [1]127, ifrâz</i>
Küpelik delikli ham elmas	1	<i>Mevcûddur [1]127 kırat 8, ifrâz</i>
Sarı elmas vasat kopça	1	<i>Şevketlü hünkârımıza hâtem yapıdırılmışdır Cemâzilahir 1115¹³⁰</i>
Sağır ve hurde yakut	326	<i>Dördü tarağa vaz' olunmuşdur</i>
Sağır hurde elmas	162	
Gayet hurde zümürürd	9	

127 Nisan-Mayıs 1697. II. Mustafa'nın kızıdır (Uluçay, Padişahların Kadınları, s. 76).

128 19 Mayıs 1695.

129 Aralık-Ocak/1695-1696. Bu sırada II. Mustafa tahta olması hasebiyle onun kadını olması gerekir; ancak daha önceki araştırmalarda ismi verilmemiştir. Bkz. Uluçay, Padişahların Kadınları, s. 73-75.

130 Ekim-Kasım 1703. Bu tarihte II. Mustafa tahttadır.

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
On üç vasatça ve yetmiş dört sağır tesbihlik habbe zümürürd	87	<i>Altı 'adedi Âşuba Sultâna¹³¹ sâ'at bâ-hatt. 25 Receb [10]99 Hadice Kadına 34 'adedi askı dizilmiştir. 17 Muharrem 1003 on 'aded zümürürd habbe hazînedar ustaya ihsân olunmuştur</i>
Kırmızı ve yeşil ve beyaz ve pervâzı siyah mînâkârî ortasında ve kenarlarında dokuz vasat ve on altı sağır elmas ile murassa' kemer kuşak göbeği	1	
Bilezik başlığı sekiz sağır elmaslı pafta	2	
İş incüsü deste üç dizi çift	26	<i>Yigirmi bir çift dizisi Ravza-i Mutahhara askısına masraf olmuştur fî Cemâzilâhir 1101</i>
Hurde yakutlu ayna çubuğu	11	<i>Dirhem 45 Mevcûddur müşâhede olundu [1]127, ifrâz</i>
Üç sağır paftalı orta gülü kırmızı minâli ve bir paftasında bir tahta zümürürüdü ve üç paftasında vasat ve sağır ve hurde otuz sekiz elmaslı hebvili (هوبولى) sağır kıt'a kuşak	1	<i>Sa'âdetlü Sâliha Sultân hazretlerine ihsân şüid S 1124¹³²</i>
[5a] Def'a ibiş incüsü sete bir dizi	23	<i>Fî 8 Muharrem, dört dizi Fatıma pulpa askı yapılmıştır. Baki kalan on dokuz dizi Ravza-i Mutahharanın askı şüid fî Cemâzilâhir 1102</i>
Sağır tesbihlik incü	240	<i>Dizi 2</i>
Taşhaneleri sağır yakutlu ve askıları sağır iş incülü üçer ayaklı sağır zümürürd küpe çift	1	<i>Hâmide pulpa? ihsân olmuştur</i>
Göbeği ile kırk paftalı sâde altun kemer kuşak	2	<i>Biri mevcûddur meşhûddur fî [1]127, ifrâz. Biri Hareme teslim olunmuştur Câ 1188</i>
Sade altun bilezik çift	1	<i>Hâmide pulpa? ihsân olmuştur</i>

131 Bu kişinin Sultan İbrahim'in eşi ve Sultan II. Süleyman'ın annesi Saliha Dilâşüb Sultan olması muhtemeldir. Bu tahsisin de II. Süleyman'ın saltanat yıllarında yapılmış olması gerekir.

132 Mart-Nisan 1712.

Cins	Aded Kit'a	Açıklama
Küpelik kebirce hürmüz incü	4	<i>Fi Receb [10]99 Ayaklı iki abdest küpesi yapılub biri Hadice Kadına biri Behzâd Kadına ihsân.¹³³</i>
Dizelik hürmüz incü	30	
Üçer sağır elmaslı pafta	11	<i>Nefs-i hümayûn sâ'atine vaz' olunmak için bozulmuşdur 1110</i>
Altışar yakutlu pafta, sağır	2	<i>Mevcûddur müşâhede olındı [1]127, ifrâz</i>
Dört yakutlu sağır pafta	1	<i>Mevcûddur [1]127</i>
Mînâsız bir elmâslı pafta	1	
Birer sağır elmaslı kırmızı mînâlı pafta	4	
Beyâz mînâkârî sağır bir elmaslı pafta	1	
Birer elmaslı mavi mînâkârî sağır pafta	1	
Bir yakutlu pafta	1	<i>Mevcûddur [1]127, 1 dirhem</i>
İkişer sağır yakutlu pafta	8	<i>Mevcûddur [1]127, 10,5 dirhem</i>
Sağır iş incüsü	522	<i>Ravza-i Mutahharanın askısına sarf.</i>
Dörder hurde elmaslı askılık habbe	35	
İkişer sağır ve hurde elmaslı bilezik arası paftası	31	
Mînâlı dörder hurde elmâslı küpe askılığı	12	
Üçer hurde elmaslı bilezik arası paftası	81	
Bozuntu hurdevât altun dirhem	126	
Tesbihden bozma hürmüz incü	44	
Tesbih imâmeliği zümürüd	2	<i>Kebîri tesbihe vaz' olunmuşdur Biri mevcûddur müşâhede olındı fi [1]127, ifrâz</i>
Habbe zümürüd	1	
İş incüsinden miftâh kesesi	1	<i>Ravza-i Mutahhara askısına sarf olunmuşdur</i>
İmâmesi la'1 ve on dokuz incülü ve iki asma zümürürlü panzehir tesbih	1	<i>Berây-ı isti'mâl-i nefsi hümayûn hazinedâr Yusuf Ağaya teslim fi 29 Za 1108</i>

133 Mayıs 1688, II. Süleyman'ın kadınlarıdır (Uluçay, Padişahların Kadınları, s. 70-71).

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Bir tarafında bir kebir zümürüd yedi kırmızı 'akîk ve dokuz vasat ve iki sağır elmas ve bir tarafında kırk sekiz hurde ve sağır elmâs ile murassa' siyah balıkçın telli yelpâze	1	<i>Berây-ı isti 'mal-i hümâyûn müceddeden yapıdırılan alay kuşağı ma'a kolanı için bozulmuşdur Ş [1]112. Cihâz için kırk sekiz sağır ve hürde elmaslı tarafı bozulmuşdur S 1115. Bir vasat elması ihrâc olunub maktûl 'Atîk Mustafa Paşanın kızı hanımın metrûkesinden alınan elmasla sorguca vaz' olunmuşdur S 1119. Beş vasat elmas ihrâc olunub harem-i şerîfe teslim olunmuşdur Râ 1119 der zeman-ı Receb Paşa</i>
[5b] Billur kabzalı ve iki yeşim paftalı iş yakutî ve zümürüd ile müzeyyen kırmızı tüylü yelpâze	1	
Beş yüz incülü ve sekiz la'lli ve iki tahte kebir zümürürlü yeşim kabzalı yelpaze	1	<i>Dört yüz altmış incü ve sekiz la'l ve iki tahte kebir zümürüd ile mevcüddur müşâhede olındı, fi [1]127, mânde</i>
Tepesinde bir elmaslı yeşim kabzalı hasır sineklik	1	<i>Mevcüddur müşâhede olındı [1]127, ifrâz</i>
Sadefkârî çekmece içinde misk göbeği	14	
Sîm terazu	1	
Sepeti içinde cedîd akça bir kiseden eksicek yalnız		37.500
Macarî ve şerîfî altun	572	
Kabzası altun kaplı keser	1	<i>Mevcüddur görildi [1]127</i>
Dokuz incülü bir sorguçluk tel	1	
Def'a bir sorguçluk tel	1	
Dipliği sağır ve hurde elmas ile murassa' yeşim kabzalı tavus kuyruğundan sineklik	1	<i>Def'a def'a elmasları ihrâc ve masraf olmuştur</i>
Sağır kıt'a altun tenzûh? kutusu	1	<i>İçinde iğne başlığı habbe zümürüd. Berây-ı isti 'mâl-i hümâyûn harem-i şerîfe teslim şûd sene 1119</i>
Kebîr kıt'a panzehr	2	<i>Mevcüddur müşâhede olındı [1]127, ifrâz</i>
Kâvî panzehr	1	<i>Mevcüddur müşâhede olındı [1]127, ifrâz</i>

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Palheng panzehr	1	<i>Ortasında tarh-ı isticâne? yakutu vardır. Mevcüddur müşâhede olındı [1]127, ifrâz</i>
Panzehr ezecek? altun	1	
Beher takımı on ikişer düğme olmak üzere minâkârî altun düğme doksan bir takım	1092	<i>On beş takımı 'ıydiyye esvâblarına sarf masraf şüd 1108. On altı takımı 'ıydiyye esvâbına sarf olmuşdur 1109. On altı takımı dahi 'ıydiyye esvâbına sarf olunmuşdur 1120</i>
Def'a beher takımı on üçer olmak üzere minâkârî altun düğme sekiz takım	104	<i>'ıydiyye esvâblara on üç takımı sarf olunmuşdur. İki takımı Rabi'a Kadına ihsân şüd</i>
Def'a beher takımı on dörder olmak üzere minâkârî altun düğme yetmiş yedi takım	1078	<i>On iki takımı 'ıydiyye esvâblarına masraf olındı 1108. On dört takımı 'ıydiyye esvâbına sarf olmuşdur 1109. On dört takımı dahi 'ıydiyyeye saf olmuşdur 1110</i>
Beher takımı on beşer olmak üzere minâkârî altun düğme sekiz takım	120	
Tepesi birer elmaslı beher takımı on dörder olmak üzere panzehr düğme üç takım	42	<i>Biri dahi 'ıydiyye esvâbına masraf şüd 1108. Biri dahi 'ıydiyye esvâbına sarf olmuşdur 1109. Biri dahi 'ıydiyye esvâbına masraf olunmuşdur 1110. Biri 'ıydiyye esvâblara sarf olunmuşdur. Bir takımı dahi 'ıydiyye esvâba vaz' şüd 1111</i>
Yeşil minâlı sade sağır altun kuşak	1	<i>Harem-i şerîfde Merâhi? kullarına ihsân şüd 1119</i>
[6a] Yedişer hurde yakutlu beher takımı on ikişer olmak üzere minâkârî düğme üç takım	36	
Beher takımı on birer olmak üzere minâkârî altun düğme on iki takım	132	
Müşebbek ve sade altun düğme	112	<i>Yigirmi dördü Râbi'a Kadına ihsân şüd. Sâdenin otuz altısı sarf şüd</i>
Envâ'ından panzehre müte'allik hurdevât olur torba	1	
Sîm kutu	1	
Kuşak kolanı	5	

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
İncü imâmeli iki askı habbe zümürüdlü ve yigirmi dokuz incülü kırmızı hakik ¹³⁴ tesbih	1	<i>Berâyı-ı isti'mâl-i hümayûn fî L 1109</i>
Mütelevvi'a arka şalı	49	
Nısf arka şalı parça	8	
Kârâne ve alaca ve sâde donluk şâl	33	
Kârâne ve alaca arka şalı	34	
Kılabdân ¹³⁵ ile beyit işlemeli bir bürüncük arka şalı	1	
Sade kutnî	29	
Kutnî putadârî, ikisi zencir yaydır	12	
Sırma işleme atlas sofra	2	<i>Ümmü Gülsüm Sultâna B 1124¹³⁶</i>
Sırma işleme atlas kahve fincanı örtüsü	7	<i>Ümmü Gülsüm Sultâna B 1124</i>
Atlas münakkaş kahve fincanı örtüsü	13	
Zerdûz işleme al çuka kapu perdesi	2	
Mor çuka sırma işleme evcak? (اوچاق) yaşmağı	1	
Mor çuka kılabdân işleme sağır kıt'a hammâm nihâlisi	2	
Kırmızı ve beyaz şal kılabdan işlemeli seccâde	2	
Al çuka kılabdan işleme seccâde	1	<i>Fürûht şüd C 1126</i>
Yeşil çuka sırma işleme seccâde	1	<i>Fürûht şüd C 1126</i>
Munakkaş mavi deri seccâde	1	
Munakkaş sûzenî ¹³⁷ seccâde	1	<i>...cilere teslim Câ 1123</i>
Munakkaş beyâz sûf seccâde	1	
'Acem işi alaca sağır seccâde	1	
Munakkaş yeşil şâl seccâde	1	

134 Akik'in yerine "hakik" yazılmış olmalı.

135 Eğirme çarkıyla pamuk iplik üzerine bükülüp sarılmış olan gümüş/altın tellere denir (Barkan, Tereke Defterleri, s. 476).

136 Ağustos-Eylül 1712. Uluçay, III. Ahmet'in Ümmü Gülsüm adında üç çocuğunu kaydetmiştir (Padişahların Kadınları, s. 85-86).

137 İnce bir nakıştır (Kamûs-ı Türkî, s. 747).

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Şerâbî munakkaş çuka seccâde	1	
Munakkaş sûzenî mek'ad	1	<i>Mevcûddur görildi fi [1]127, ifrâz</i>
Tepesi birer hurde elmas on dörder panzehr düğmeli serâser entari	14	
[6b] Tepesi birer hurde yakutlu on dörder panzehr düğmeli hatâyî ve serâser entari	2	<i>Esvâblara sarf olunmuşdur</i>
Tepesi bir bir hurde elmaslı on dörder panzehr düğme ve atlas entari	5	
Mînâkârî on dörder altun düğmeli Şamî ve 'Acem dîbâsı entarî-i züyûn, biri telli hatâyîdir	9	
Tepesi birer sağîr elmaslı on dörder panzehr düğmeli beyaz hatâyî kaftan	3	
Mînâkârî beher takımı on ikişer altun düğmeli badla (بالله) kaftan	4	
Mînâkârî beher takımı on ikişer altun düğmeli kaftanlardır		<i>Tellî birüncük kaftan 3, Tellî hatâyî kaftan 18, Sâde hatâyî kaftan 13, gemesud kaftan 1</i>
Sırma işleme munakkaş atlas boğça	26	<i>İki dânesi Nafta? Kadına ihsân şü'd S 1117¹³⁸. On iki dânesi Ümmü Gülsüm Sultâna B 1124</i>
Sırma işleme munakkaş astarsız atlas boğça	19	
İstî'mâl olunmuş gecelik hatâyî ve sandal entari	14	
Sûzenî munakkaş sağîr mek'ad	1	<i>Mevcûddur görildi [1]127, ifrâz</i>
Sade harîr alaca peşkir	1	
Düğmesiz telli ve sade hatâyî kaftan	7	
Mînâkârî on üçer düğmeli hatâyî entari	2	
Sade altun on iki düğmeli entari	1	
Düğmesiz serâser kaftan	5	<i>Serâser yen çift 3</i>
Mütenevvi'a sandal kılâbdanlı munakkaş yatak nihâlîsi	9	
Sandal munakkaş yatak nihâlîsi	6	

138 Mayıs-Haziran 1705. III. Ahmet'in kadınlarından biri olmalı.

Cins	Aded Kit'a	Açıklama
Munakkaş boğası yatak nihâlîsi	1	
Atlas munakkaş boğça	11	<i>On dânesi Ümmü Gülsüm Sultâna Cá 1124</i>
Telli ve sâde hatâyî kürk kabı	5	
Düğmesiz telli ve sâde hatâyî kaftan	6	
Alaca şal kaftan	1	
Kârhâne işi şâl kürk kabı	2	
Sağır kıt'a sûzenî mek'ad	2	<i>Mevcûddur görildi fi [1]127, ifrâz</i>
Munakkaş yeşil çuka seccade	1	
[7a] Havlu ve karınca ayağı abdest makraması çift	9	<i>Tek 1</i>
Hammâm gömleği	3	
Havlu hammâm düşmesi ¹³⁹	2	
Kılabdanlı kahve makraması	1	
Kılabdanlı abdest makraması	6	
Kılabdânlı sandal kahve makraması	15	
'Acem mendili kahve makraması	3	
Sırma işleme atlas fincan örtüsü	3	
Beyâz atlas sırma işleme sofra	1	
Kılabdanlı sandal ve bürüncük sağır ta'a? (طعه) bardak örtüsü	7	
Astarsız münakkaş ham bez boğça	14	
Münakkaş boğası boğça	5	
Taraklı atlasî sandal top bir, nim top üç, zirâ' 'aded	127	
'Acem bürüncüğü parça	6	
Kenarı telli baş üstlüğü dülbend	7	
Mütenevvi'a münakkaş bez yemek makraması	102	
Münakkaş boğası sofra	7	
Münakkaş ham bez sofra	10	
Sırmalı şeriti	1	

139 Yücel, 1640 Es'âr Defteri, s. 36.

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Telli destâr	1	
Munakkaş bez peşkir	16	
Sırma işleme sarık örtüsü	2	
Bir kebîr elmaslı altun iğne	1	<i>Mevcûddur meşhûddur fî [1]127, 3,5 dirhem, ifrâz</i>
Bir zümürürlü altun iğne	2	<i>Mevcûddur müşâhede olındı fî [1]127, 5,5 dirhem, ifrâz</i>
Tepesinde bir sağîr elmaslı bir kebîr incülü altun iğne	1	<i>Mevcûddur müşâhede olındı fî [1]127, 4 Dirhem, 5 Kırat ifrâz</i>
Sağîr incülü altun iğne	6	
Topluca vasat sağîr altun iğne	5	
Mînâkârî dörder hurde elmaslı on sekiz habbeli ve bir pervasız elmas kobcalı yeşil yazma mînâlı ortada pervasız ve etrafında on beş sağîr elmas sâ'at tarzı yağ kutusu	1	<i>Mezbûr kutunun elmaslıca on sekiz habbesi nefsi-hümâyûn sâ'atine vaz' olunmak için bozulmuşdur fî Câ 1110. On sekiz habbesinden mâ'adâsı mevcûddur müşâhede olındı fî [1]127, 27 dirhem, ifrâz</i>
[7b] Ortasında dokuz elmaslı dokuz paftalı ve pafta etrafında ve kenarında kırmızı mînâlı birer sağîr elmaslı kırk dört paftalı altun kaplı ayna	1	<i>Fî 8 N 1106 sa'âdetlü 'Âlicenâb Başkadın hazretlerine ihsân olmuşdur</i>
Kapağı kırmızı ve yazma mînâlı sâ'at tarzı zarfı sağîr kıt'a billur yağ kutusu	1	
Kılabdanlı sandal dülbend örtüsü	2	
Beyaz Sakız kahve makraması	1	
Siyah ve beyaz ve yeşil mînâlı altun kutu	1	<i>Mevcûddur müşâhede olındı fî [1]127, ifrâz, 242 dirhem</i>
Takyelik serâser kaplı samur kuyruğu kalpak	10	
Samur tahta ¹⁴⁰ kürk	19	
Samur yaprak	1	
Kakım ¹⁴¹ tahta	1	

140 Barkan'a göre bir tulum kürkün yarısıdır (Barkan, Tereke Defterleri, s. 478). Buna karşın bir başka kaynakta "tahta", kürklerin sayısını ifade için kullanılır (El-Mazenderani, *Risale-i Felekiye*, (çev. İsmail Otar, Ed. Oktay Güvemli-Cengiz Toraman), İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası, İstanbul 2013, s. 172).

141 Kürkü makbul bir hayvandır (Barkan, Tereke Defterleri, s. 476).

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
İki sıra samur parça	1	
Dibâ-yı 'Acem ve Şâmî donluk	6	<i>Dibâ-yı Şâmî parça ikişer zirâ'dur. Beher zirâ'ı on birer. Beher donluğu on birer ve on ikişerdür.</i>
Telli hatayî donluk	72	
Ayakları sim kaplı hurde pîrûze ve yakutluca altın kaplı bir toplu ve top üzerine vaz' olacak uçları hurde elmas ve yakutluca siyah ve yeşil mînâlı altın kaplı çubuklu dûrbîn sopası	1	<i>Mevcûddur müşâhede olındı fî [1]127, mânde</i>
Taraklı atlas ve hatayî donluk	68	<i>Beher zirâ'ı on birer on ikişerdür</i>
Entarilik taraklı atlas parça	23	<i>Beher parça beşer zirâ'dur, zencîr bâb bir</i>
Düğmesiz Şâmî 'Acem dibası entari	23	
Düğmesiz serâser entari	5	
Çiçekli telli kadife top	8 top	<i>2 nîm top, parça zirâ' 7, zira ma'a parça 415</i>
Entarilik sade hatayî parça	28	<i>Beher parça altışar zirâ'</i>
Düğmesiz sade hatayî entari	2	
Sırma işleme atlas boğça	10	
Mahalle (محله) seccâde	5	
Mardin kahve makraması	2	
Sakız abdest futası	2	
Sırma işleme Sakız abdest peşkiri	2	
Kılabdanlı Bursa abdest peşkiri	1	
Beyaz ve elvan Bursa abdest futası	12	
Beyaz mardin kahve makraması	2	
Sağır kıt'a Mardin perdesi	1	
[8a] Has Bursa yasduğı çift	4	<i>Zâ 10[95] iki çifti dahi harem-i şerîfe teslîm şü'd. Fî 12 M 10[95] iki çifti Rukiyye Kadına¹⁴² ihsân şü'd</i>
Telli serenk top	1	
Sâde serenk top	1	
Bursa çatması top	1	

142 31 Aralık 1683, IV. Mehmet'in kadını olması muhtemeldir.

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Al ve gülpenbe ve sarı düz kadife donluk	3	
Ortasında resm-i mühr-i Süleymânî güllü ve gülünde doksan sağır elmas ve on yedi sağır yakutlu ve pervâzında birer sağır elmas beyaz ve mavi mînâlî elli bir sağır paftalı altun zarflı ayna	1	<i>Fî 8 N 1106 sa'âdetlü Saliha Kadın hazretlerine ihsân olmuştur</i>
Telli gemesud	17	
Beyaz boğası	7	
Dülbend top	4	
'Acem basması boğası yorgan yüzü	5	
Mütenevvi'a yemenî top	9	<i>Parça 4</i>
'Acem bürüncüğü parça sağır	2	
Boyalı şerbetî top	1	<i>Parça 1</i>
Destâr	4	
Dülbend	18	
Sade süsî ¹⁴³	1	
Gömleklik kenarlı bez top	7	
Gömleklik kenarlı bürüncük bez top	12	
Trabzan bezi top	3	
Satrancî sade süsî	2	
Ham bürüncük top	1	
Top suf	2	
Kırmızı harîr Cezayir ihrâmı	1	
Elvân Londrine çuka donluk	15	
Venedik dârâyîsi donluk top	10	<i>Zirâ' 'aded 24</i>
Telli hâre top	4	
Nim top	2	<i>Zirâ' 'aded 170, dört top ile me'andır</i>
Entarilik dîbâ-yı 'Acem ve Şâmî parça	66	<i>Zirâ' fî 5</i>
Beyaz sâde hatayî parça	1	
Telli hatayî parça	3	

143 Bir tür tülbenttir (Yücel, 1640 *Es'âr Defteri*, s. 26; İnalçık, *Tekstil Tarihi*, s. 96).

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Mor ve sade düz kadife zirâ' 20	6	
Taraklı atlas penbeli mek'ad	1	
Telli hâre penyeli mek'ad	5	<i>İkisinin pervâzı 'Acem dibâsındandır. Fî 13 Câ [10]95 harem-i şerîfe ihsân şüd</i>
Sîm kaplı sâ'at asacak tahta	2	
Sîm vasat şem'dan	1	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Sağırce altun şem'dân	1	
Sîm firâşhâne	1	<i>Fî 13 Câ [10]95 harem-i şerîfe ihsân şüd</i>
Sîm sağır şeşhâne şem'dân	1	
Sîm sağır leğen	1	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Sîm kebir vasat çiçeklik	2	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Sîm vasat çiçeklik	2	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Sîm kavanoz tarzı çiçeklik	2	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Sağır sîm çiçeklik	2	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Sîm sağır tepsi	2	
Mükemmel sîm kös	1	<i>Fâtuma Sultâna ihsân S 1121</i>
Sîm yollu mum sofrası	3	
Telatin zerdûz mum sofrası	2	
Serenk nihâlî	4	<i>Fî 13 Câ [10]95 harem-i şerîfe teslim şüd</i>
Ağır Bursa yastığı	8	<i>Fî Za [10]95 harem-i şerîfe berây-ı nefis-i hümayûna teslim şüd</i>
Sırma ve kılabdan işleme al çuka kapı perdesi	1	
'Acem dibâsı mek'ad	1	<i>Fî 12 M [10]95 Başkadına¹⁴⁴ ihsân şüd</i>
[8b] Pervâzı yeşil ve içerisi sarı Frengî ağır dîbâ mek'ad	1	<i>Fî 13 Câ [10]95 harem-i şerîfe teslim şüd bâ-hatt</i>
Telli serenk kebir nihâlî	1	<i>Fî 13 Câ [10]95 harem-i şerîfe teslim şüd bâ-hatt</i>
Münakkaş atlas cibinlik	3	<i>Fî 9 Râ [10]95 Bir kıt'ası harem-i şerîfe teslim şüd. Fî 12 M [10]95 bir kıt'ası dahi başkadına.</i>

144 31 Aralık 1683. Bu tarihte başkadımın Durdı ismini taşıdığı aşağıdaki bir kayıta açıklanmıştır.

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Munakkaş atlas perde	4	<i>Fî 12 M [10]95 ikisi başkadına ihsân şüd bâ-hatt Fî 9 Ra [10]95 iki kıt'ası dahi harem-i şerîfe teslim şüd</i>
Yeşil ve sarı yalabık sâde hatayî cibinlik	1	<i>Fî 12 M [10]95 Rukiyye Kadına ihsân şüd</i>
Beyaz 'Acem bürüncüğü cibinlik	1	<i>Fî 13 Câ [10]95 harem-i şerîfe teslim şüd</i>
Kitresiz taraklı sandal cibinlik	3	
Taraklı atlas cibinlik	1	
Taraklı atlas bürde	2	<i>Fî 12 M [10]95 Rukiyye Kadına ihsân şüd</i>
Taraklı sandal bürde	2	<i>F3i 13 Câ [10]95 bir kıt'ası harem-i şerîfe teslim şüd</i>
Telli serenk kapu perdesi	3	
Mahalle bürdesi	1	
Atlas sırma işleme boğça	1	
Telli güldârî ve sâde hatayî boğça	3	
Telli burûc ¹⁴⁵ diz örtüsü	2	
Taşlıca yemeni kutu	1	
Altun pervâzî sağîr ayna, iki tarafı aynadır	1	<i>Ş [10]95 harem-i şerîfe teslim şüd</i>
Sim kaplı kutu	1	
Sîm melda (مِلْدَان)? zarfı	1	
Altun tepeli melda	1	
Sîm sürmedân	2	
Hind işi bağa ¹⁴⁶ ve sadefkârî taşlıca sağîr kutu	1	
Bir mikdâr 'ıtrşâhî olur şişe	1	
Karanfil yağı olur şişe	1	
Nısf 'ıtrşâhî olur şişe	1	
'İtr sandal olur şişe	1	

145 İnalçık, *Tekstil Tarihi*, s. 95

146 Kaplumbağa cinsinden bazı deniz hayvanlarının kabuğu ki, sadef gibi, ancak siyahımsı ve sadefe göre daha yumuşaktır (Kamûs-ı Türkî, s. 271).

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Çiçekli ve kârâne bütün işleme ve pervâzı işleme arka şalı	34	
Kırmızı saye ¹⁴⁷ çuka zirâ'	6	
Elvân atlas donluk	14	
Kitreli ve kitresiz beyaz elvân taraklı atlas top	16	<i>Zirâ' 916, Biri hatayidir</i>
Mînâlı on ikişer altun düğme telli bürüncük ve çekme kaftan	8	<i>Biri şaldır</i>
Beyaz hatayî entari	3	<i>Zibun 4 'adet</i>
Birer sağır elmaslı iki kaftan on ikişer ve bir kaftanı on üç ve bir kaftanı on dört panzehir düğmeli çekme ve bürüncük kaftan	4	
Nefs-i hümâyûn için yaptırılmış telli ve sade hatayî kaftan	30	
Ma'hûd ve Londrine çuka donluk	31	
Telli bürüncüğe kaplı samur kürk	4	
Kârâne işi şala kaplı samur kürk	1	
Kârâne ve çiçekli şala kaplı samur kürk	6	
Şala kaplı üşek kürk	5	
[9a] Çekme kaplı üşek kürk	4	
Telli hatayî üşek kürk	1	
Kârâne ve çiçekli şala kaplı kakım kürk	5	
Sade şala kaplı kakım kürk	1	
Telli çekme kaplı kakım kürk	4	
Telli bürüncüğe kaplı kakım kürk	1	
Kutnî putadarya kablu kakım kürk	1	
'Ûd-ı mâverdî parça	17	<i>'Aded 3100 dirhem</i>
Mînâlı on dörder altun düğmeli dîbâyı 'Acem ve Şâmî entari	25	<i>Biri telli hatayî ve atlas ve ikisi beyaz hatayidir.</i>
Uçları ve pervâzı sırmalı Kürdî üstlük	5	

147 Saye, bir İngiliz kumaşdır. (Yücel, 1640 Es'âr Defteri, s. 14).

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Peştûlî ¹⁴⁸ gömlek	39	<i>İkisi bürüncüktür.</i>
Munakkaş ve sade gömlek işi	72	<i>Dokuzu kılabdanlıdır</i>
Telli çekme ve bürüncük	17	
Dimi ve mahkeli serâser	2	<i>Dimi serâser parça bir</i>
Beyaz hindî hatayî tımr ¹⁴⁹	4	
Bürüncük telli hatayî ve 'Acem mendili	2	
Mütenevvi'a telli badla	36	
Sûsî ¹⁵⁰ ve telli buruc	16	
İstanbul bürüncüğü	2	
Beyaz ve boyama telli bürüncük makrama	105	
Elvan şerbetî munakkaş sade makrama	428	
Telli munakkaş şerbetî makrama	48	
Elvan saye çuka donluk	11	
Sîm zencîr sîm ateşdân	3	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Sîm havan ma'a el	1	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Nemçekârî müşebbek sîm sağîr şem'dân	2	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Nemçekârî müşebbek sîm kutu	1	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Sîm tenzur (تنظور) saksısı	2	
Sîm örme sepet	1	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Sîm Nemçekârî sağîr bardak	1	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Yaldızlı sîm kaplı sa'ât kutusu	1	
Altun kabzalı sağîr hataz? (حطان) sineklik	1	<i>Harem-i şerîfe teslim şüd C 1126</i>
'Arakan? (عرقان) kabzalı hataz sineklik	1	<i>Mevcûddur görildi Fî [1]127, ifrâz</i>
Munakkaş kemik ve örme kabzalı ham ipek sineklik	6	<i>Üçü mevcûddur görildi Fî [1]127, ifrâz</i>

148 Peştemal, kılıf (Mertol Tulum, 17. Yüzyıl Türkçesi Söz Varlığı Söz Varlığı, Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara 2011, s. 1460).

149 Yıpranmış bez örtü (Redhouse, s. 1235).

150 Bir çeşit dülbenttir (Yücel, 1640 Es'âr Defteri, s. 26).

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Münakkaş kemik ve örme kabzalı hasır sineklik	2	
Yeşim kabzalı tavus kuyruğu sineklik	1	<i>Harem-i şerife teslim C 1126</i>
Taşlıca feğfûrî yigirmi ma'a tabak	9	
Beyaz hatayî feğfûrî tuzluk	1	
'Anber parça	7	<i>Dura ... İki dirhemdir</i>
Pîrûze ve mercanlı sîm kaplı feğfûrî buruc	1	
Murassa' feğfûr buhûrdân ma'a gülâbdân	2	
Hurde iş zümürüdü ve yakut ile müzeyyen feğfûrî bardak	1	
Dipliği ve burması mînâkârî zümürüdü necef gülâbdân	1	
[9b] Bir yakutlu billu(r) tabak	1	
Taşlıca fincan ma'a tabak	4	
Feğfûrî elvân sunma (صونمه) ma'a tabak	24	
Vasat mertabanî tabak	2	
Vasat feğfûrî tabak	2	
Sağır feğfûrî tabak	6	
Zümürüdü ve yakutluca altun kapaklı beyaz feğfûrî bardak	1	
Sîm kapaklı feğfûrî bardak	1	
Zencirli feğfûrî gülâbdân	1	
Sîm çifte tek bıçak	1	
Sağır feğfûrî 'anberdân	1	
İçerisi mînâkârî altun kahve testisi	1	
Etrafî hurde iş zümürüdü ve yakut ile müzeyyen ayaklı altun kahve tabağı	1	
Kebîr altun kahve tepeşisi	1	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Sağır kıt'a feğfûrî fincan ma'a tabak	19	
Taşlıca fincan	2	<i>Bir tabak</i>
Hurde zümürüdü ve yakut ile murassa' feğfûrî fincan	1	

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Feğfûrî saġîr fincan	19	
Has feğfûrî fincan	18	
Yeni ma'den müsâfîr fincanı	32	
Feğfûrî yekmerdî ma'a tabak	3	
Saġîr feğfûrî tabak	8	<i>Biri taslıdır</i>
Hacer-i elha? ¹⁵¹ (الحى) fincan ma'a tabak	1	
Gergedan fincan	2	<i>Altun pervâzlı tabak 2</i>
Yeşim fincan ma'a tabak	2	
Yemeni fincan	2	<i>Ma'a kehribar tabak</i>
'Arakan fincan ma'a tabak	1	
Sandal üzre kılâbdan işleme kahve makraması	14	
Zerdûz işleme atlas kahve fincanı örtüsü	3	
Sîm kaplı müşebbek fânûs iskemlesi	1	
Kulpsuz hacer-i elha bardak	2	<i>Kavanoz 1. Kavanoz mevcûddur görildi FÎ [1]127, ifrâz</i>
Baġa şeşhâne kutu	1	<i>Mevcûddur görildi fi [1]127, ifrâz</i>
Kakonos burnu yağ kutusu	3	
Sâ'at zarfı tarzı altun pervâzı yemenî yağ kutusu	1	
Nısf 'itr şâhî olur şişe	2	
Nısf 'itr sandal olur şişe	3	
Nısf karanfil yağı olur şişe	1	
Zanbak yağı olur şişe	1	
Sîm pervâzlı billur yağ kutusu	1	
Balık yumurtası	1	
Sadefkârî Hind işi çekmece	1	
Altun pervâzlı şişe yağ hokkası	1	

151 Bu kelime “hayy” ve “alahî” de okunabilir. “Hacerü'l-hayy” diye okunduğunda Arapça bir terkiib olur; o zaman taramış olduğumuz sözlüklerde bir şekilde bununla karşılaşmamız icab ederdi. Redhouse, “elha” kelimesine “Püsküllü”? manasını vermesi hasebiyle bunu “hacer-i elha” şeklinde okumayı tercih ettik; o zaman hacer-i elha? mahiyetini bilmediğimiz “püsküllü taş”tır. Bkz. Redhouse, s. 185.

Cins	Aded Kit'a	Açıklama
Dört yakutlu altı altun pullu billur sağır tabak	1	
[10a] Altun kollu yeşim üzre hurde yakutluca divit	1	<i>Bâ-hatt nedim Mustafa Ağaya ihsân şüd</i>
Mütenevvi'a kalkan sâ'at	7	<i>Biri taşlıcadır. Zikr olunan taşlıca sâ'at küçük Bahri Kadına ihsân olunmuşdur. Biri Hadice başkadına ve biri Süğlün Kadına ihsân olunmuşdur 1100¹⁵². Üç 'adedi devletlü sultân Mehmed hazretlerinin yanında kaldı deyu müsâhib Mustafa Ağa ma'rifetiyle şerh virilmişdür</i>
Kebîr ayna sâ'at	1	<i>Başkadın hazretlerine ihsân şüd [10]96¹⁵³</i>
Pulları yaldızlı sadefkârî çekmece	2	
Sım kaplu tandûr	1	<i>Mevcûddur görildi Fi [1]127, mânde</i>
Nemçekârî kabaraîl sım leğen	1	<i>Ba-hatt sikke şüd [10]96</i>
Yeşim üzre hurde yakut ve zümürüd ile murassa' sağır dûrbîn	1	
Yazma mînâkârî pervâzlı altun dûrbîn zarfı	1	
İçinde dûrbîn mühimmâtı olur yaldızlı sım kutu	1	
Sım sağır yağ kutusu	1	
Mütenevvi'a dûrbîn	8	
Altun zarflı dûrbîn	2	
Hurde incü ve zümürüd ve yakutluca billur pafta sım pervâzlı sağır çekmece	1	<i>Mevcûddur görildi fi [1]127, mânde</i>
Yaldızlı sım zarflı dûrbîn	1	
Kebîr kıt'a altun şem'dân	1	<i>365 dirhem Ba-hatt sikke şüd [10]96</i>
Kebîr kıt'a sım şem'dân	1	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Sım ibrik	1	<i>Mevcûddur görildi fi [1]127, ifrâz</i>
Sım çamaşur leğeni	1	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>

152 Her ikisi, Sultan II. Süleyman'ın kadınlarından (Uluçay, Padişahların Kadınları, s. 70-71).

153 1684/1685. Bu kişi IV. Mehmet'in başkadını Gülnuş Emetullah Sultan'dır.

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Sîm satıl	1	<i>Bâ-hatt sikke şüid [10]96</i>
Feğfûrî sağîr yekmerdî	3	
İki tarafı sağîr hurde yakut ile murassa' müşebbek altun 'anber olur şemmâme	1	<i>Bâ-hatt isti 'mâl-i hümâyûna virildi. Fî 9 R [10]99</i>
Panzehir tesbih habbeleri	244	
Yemeni ve billur ve mercan tesbîh	3	
Bağa ve kemik Hind işi çekmece	1	
Çuka nihâlî	2	
Telli kadife kapı perdesi	1	
Telli kadife sağîr mek'ad	1	
Kenarlı bürüncük bir top	2	
Kılabdan işleme bürüncük yorgan	1	
Sarı şal munakkaş seccâde	1	
Yeşil şal kılabdan işleme seccâde	1	
Beyâz şal sırma işleme seccâde	1	
Yeşil ve nefî çuka munakkaş seccâde	2	
Al çuka zihli seccâde	1	
Munakkaş sûzenî seccâde	1	
Kılabdan işleme sandal döşek nihâlîsi	2	<i>Bir bir harem-i şerîfde Dürri... Kadına¹⁵⁴ ihsân Câ 1127</i>
Pervâzi sırmalı nihâlî	8	
Çubuklu hâre nihâlî	1	
Mahalle makraması	1	
Müşebbek kemik sırma tasmalı na'lîn çift	1	
Sadefkârî sırma tasmalı na'lîn çift	1	
[10b] Altun pullu sırma tasmalı ceviz na'lîn	1	
'Acem zerbâyî hammâm nihâlîsi	1	<i>Fî 9 Za [10]95 harem-i şerîfe ihsân şüid</i>
Müste'mel hammâm futası	2	<i>Şal 5</i>
Hammâm düşmesi	2	

154 Mayıs-Haziran/1715. III. Ahmet'in kadınlarından biridir.

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Hammâm gömleği	2	
Abdest makraması çift	4	
Sandal hammâm perdesi	3	
Zerdûz işleme atlas hammâm boğçası	2	
Sakız nihâlisi	1	
Telli hâre ve dîbâ boğça	2	
Sâde ceviz zarflı sağır ayna	1	
Mahalle abdest peşkiri	1	
Telli bürüncük diz örtüsü	5	
Badla? diz örtüsü	2	
'Acem dîbâsı diz örtüsü	1	
Bürüncük gömlek	4	
Pişikli (پيشكلى)? gömlek	11	
Müsta'mel Mardin makraması	4	
Mahalle makraması	1	
Sakız kahve makraması	1	
Kılabdan işleme abdest futası	1	
Beyaz sandal kılabdan işleme kahve makraması	1	
Kılabdan işleme müsta'mel abdest makraması	7	
Beyaz sandal kılabdan işleme kahve makraması	1	
Kılabdan işleme müsta'mel abdest makraması	7	
Müste'mel abdest makraması	18	
Telli hatayî şalvar	14	
Çatma yastık	6	<i>Başkadına ihsân şü'd</i>
Sade kadife yastık	9	<i>Başkadına ihsân şü'd</i>
Telli kadife mek'ad	4	<i>Başkadına ihsân şü'd</i>
Çuka kapı perdesi	4	<i>Başkadına ihsân şü'd</i>
'Acem keçesi	12	<i>Başkadına ihsân şü'd</i>
Selanik keçesi	3	<i>Başkadına ihsân şü'd</i>
Mek'ad samur	1	<i>Başkadına ihsân şü'd</i>

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Alaca sandal şalvar	4	
Telli germesud şalvar	12	
Beyaz 'Acem dîbâsı mek'ad	1	<i>Fî 12 M [10]95 Rukiyye Kadına ihsân şûd</i>
Pervâzı beyaz kırmızı Frengî dîbadan mek'ad	1	
Telli kadife yastık	4	<i>Fî 12 M [10]95 Durdı Başkadına¹⁵⁵ ihsân şûd</i>
Serâser yastık	16	<i>Fî 13 Câ [10]95 On ikisi dahi harem-i şerîfe teslim</i>
Lipe (لپه)? dîbâsından yastık	9	<i>Fî 13 Câ [10]95 harem-i şerîfe teslim şûd</i>
Alaca sandal perde	1	
Mardin perdesi	4	
İstanbul bürüncüğü cibinlik	1	<i>Fî 13 Câ [10]95 harem-i şerîfe teslim şûd</i>
'Acem bürüncüğü cibinlik	1	
Kenarı siyah boyama ağaç kebîr kıt'a endâm aynası	1	
Kenarı altun varaklı kebîr ayna	1	
Telatin mukavva zarflı vasat ayna	1	
Pervâzı şişe ayna bedenli vasat kıt'a ayna	1	
Ayakları ve pervâzı sadekârî orta sîm kaplı çiçeklik	1	<i>Fî 13 Câ [10]95 harem-i şerîfe teslim şûd</i>
Sîm kaplı dört çubuk ayaklı vasat çiçeklik	1	<i>Fî 13 Câ [10]95 harem-i şerîfe teslim şûd</i>
Sadekârî yemek iskemlesi	2	
Birinc kafesli üstü ve ayakları bağıalı ve bedenleri mînâlı sağır pullu çiçeklik	1	<i>Fî 13 Câ [10]95 harem-i şerîfe teslim şûd</i>
Kabzası ve dibi altun kaplı hezârân 'asâ	1	
Dibi ve kabzası kemikli hezârân 'asâ	1	

155 31 Aralık 1683. Bu tarihte IV. Mehmet tahttedir. Ancak onun kadınları arasında bu isim zikredilmez. Bkz. Uluçay, Padişahların Kadınları, s. 65-68.

Cins	Aded Kit'a	Açıklama
Kabzası sadefkârî münakkaş Keyvanoğlu işi 'asâ	1	
Siyah boyama Hind işi bıtraklı? (بطرقلى) 'asâ	1	
Kabzası ve dibi munakkaş boyama 'asâ	1	
Kabzası kemik çevgân tarzı 'asâ	1	
Kebîr munakkaş hasır sineklik	1	
[11a] Telli çiçekli kadife pencere perdesi	8	
Serenk pencere perdesi	1	
'Acem dibâsından pencere perdesi	1	<i>Bâ-hatt-ı hümâyûn hareme teslim olunmuşdur fî 4 Zilka'de [10]97</i>
Kırmızı çuka kapı perdesi	1	
Başları kemik siyah abanoz mükemmel sopa	1	
Sîm kafesli ve küresli? (كورسلى) sağîr kıt'a sîm toplu çalar asma sâ'at	1	<i>'Amele 'Abdurrahman yazı[yo]r</i>
'Amele İshak sîm zarflı çalar sîm toplus sağîr asma sâ'at kıt'a	1	
Pirinc zarflı salma rakkaslı sîm toplu sağîr 'akreb sâ'at kıt'a	1	
Pirinc zarflı dokuz sürü kubbeli uçayaklı çalar sağîr çekmece sâ'atı kıt'a	1	
Sîm zarflı çenberleri pirinc vasat kubbe köhne çekmece sâ'atı kıt'a	1	
Ağaç zarflı haftada bir kurulur Aşgı işisi salma rakkâslı vasat kıt'a çekmece sâ'atı	4	
Müsta'mel Cezâyir ihramı ve bir velençe ¹⁵⁶	4	
'Acem dibâsı yastık	2	
Telli hare pupla ¹⁵⁷ yastık	1	

156 Battaniye (Barkan, Tereke Defterleri, s. 478).

157 Bazı ördelerin ince tüydür; şilte ve yastık doldurmakta kullanılır (Kamûs-ı Türkî, s. 359).

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Beyaz atlas pupla yastık	1	
Telli kadîfe sağır minder	3	
Elvân Bürüncük kılbdan işleme yorgan	3	
Yemenî yorgan	7	
Bürüncük çarşaf	1	
Munakkaş poz yasdığı	3	
Kılbdan işleme sandal yorgan	2	
Kılbdan ile beyt yazılı sarı Bürüncük yorgan	1	
Al çekme yorgan	1	
Kılbdan işleme mütenevvi'a sandal diz yorganı	12	
Kutnî kılbdan işleme diz yorganı	1	
Beytli kılbdan işleme Bürüncük diz yorganı	2	
Kılbdan işleme Bürüncük diz yorganı	4	
Kılbdan işleme şal diz yorganı	1	
Sandal beytli kılbdan diz yorganı	1	
Telli hatayî yorgan	3	
Telli putadârî yorgan	1	
Telli çekme yorgan	2	
Bürüncük kılbdan beyit yazılı yorgan	1	
Yemenî yorgan	3	
Kebîr sarı feğfûrî tabak	1	
Feğfûrî kebîr tabak	2	
Yeni ma'den sağır mertabanî	7	
Sağır mertabanî	1	
Sağır mertabanî yekmerdî ma'a tabak	1	
Vasat feğfûrî tabak	2	
Feğfûrî derin salluta tabağı	15	
Feğfûrî laciverdî kâse	1	
Beyâz sağır feğfûrî kâse ma'a tabâk	4	<i>Birinin tabağı safî beyazdır; üçünün içerisi munakkaşdır</i>

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Beyâz feğfûrî yekmerdi ma'a tabak	4	
[11b] Feğfûrî pervâzı munakkaş kâse	1	
Sağır kıt'a feğfûrî sarı kâse	2	
Feğfûrî sarı tabak	1	
'Unnâbî ¹⁵⁸ feğfûrî sağır kâse	1	
Feğfûrî sağır kâse ma'a tabak	2	
Musavver feğfûrî kaba kâse	1	
Beyâz ve yeşil ve sarı şerâbî denkli sağırce feğfûrî tabak	1	
Hacer-i elha yekmerdî ma'a tabak ve kapak	1	
Sağır hacar-i elha kâse	1	
Kulplu ve kulpsuz hacar-i elha bardak	2	
Kulpsuz ve boğazsız necef bardak	1	
Kulpsuz billur bardak	1	
Munakkaş gergedan boynuzu yekmerdî ma'a tabak	1	
Feğfûrî murassa' yekmerdî ma'a tabak ve kapak	2	
Sağır feğfûrî tabak	7	
Murassa' necef lebha ¹⁵⁹ 'ûd ağacı tabak	1	
Feğfûrî taşlıca yekmerdî ma'a tabak	14	
Feğfûrî yekmerdî taşlıca tabak	10	
Beyaz feğfûrî hatayî kebîr yekmerdî	4	
Feğfûrî hatayî çargel (چاركل) yekmerdî	1	
Beyaz feğfûrî hatayî sağır yekmerdî	4	
Feğfûrî yekmerdi ma'a tabak ve kapak	1	
Feğfûrî yekmerdî ma'a tabak	3	
Feğfûrî yekmerdî ma'a kapak	1	

158 Hünnap ağacından yapılan nesne (Abdülazîz Efendi, Osmanlı Ader s. 144).

159 Lebha, Güney Asya'da bulunan bir tür ağaç (Redhouse, s. 1624).

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Feğfûrî yekmerdî	3	
Taşrası beyaz feğfûrî kâse	1	
Taşrası mavi feğfûrî yekmerdî	1	
Feğfûrî tuzluk	3	
Taşlıca yeşim tabak	1	
Beyaz hilalî	3	
İpek bir mikdâr olur		<i>Mevcûddur görildi FÎ [1]127, ifrâz</i>
Kılabdanlı bûzme müsta'mel çanta	1	
Sade varaklı ayna	2	
Kılabdan işleme köhne bızdık örtüsü	1	
Zernişanlı câbecâ taşlıca tutya bardak	1	
Sîm kapaklı feğfûrî sağîr ibrik	1	
Alaca 'Acem seccâdesi	1	
Dibâ gayet sağîr makrama boğça	6	
Güllî 'Acem dârâyîsi parça	1	
Köhne sağîr 'Acem nihâlîsi	2	
Lökli sûzenî munakkaş mek'ad	1	<i>Mevcûddur görildi fi [1]127, ifrâz</i>
Şerbetî	1	
Telli ve sâde hurde kumaş parçaları	73	
Müsta'mel 'Acem tellisi hammâm mek'adı	1	
Şam alacası köhne sîmât	1	
Yeşil kutnî ve atlas pencere perdesi	2	
Mısır süpürgesi	2	
Sadefkârî zarf içinde sadefkârî 'asâ	1	
Sâde başbağı şerbeti	30	
Yemenî el makraması	35	
Billur kapaklı şîrmahî yağ kutusu	1	
Bürüncük ve peştulî diz makraması	3	
[12a] Kılabdanlı çeşm-i bülbül seccâdesi	1	
Sandal sağîr bardak	1	
Sağîr mikras	3	

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Yemenî yağ kutusu uzunca	1	
Sevâdkârî iki hurde yakutlu altun ‘anberdân	1	
Mukavva sağır sürmedân	4	
‘Acem tellisi köhne diz makraması	1	
Yemeni diz makraması	1	
Fildişi zarfı gözlük	2	
Mütenevvi‘a el yağı kutusu sağır	32	
Sım pineli alaca yağ şişe	2	
Sâde ayna	2	
Babagurî yuvarlak taş	1	
Feğfûrî sağır sirâcî	1	
Atlas zerdûz boğça	1	
Mütenevvi‘a astar	76	
Şam alacası ve hatayî ve hâre müsta‘mel boğça	12	
Şam alacası	6	
Mısır ezrâğı top	2	
Beyaz şerbetî	110	
Sağır sandal parça	2	
Sûzenî mek‘ad	1	<i>Mevcûddur görildi fi [1]127, ifrâz</i>
Munakkaş uçkur	77	
Munakkaş yemeni kabzalı arka kaşağısı ¹⁶⁰	1	
Sadefkârî ayna	4	
Sım kaplı şişe gülabdân	1	
Munakkaş kemik gülabdan ma‘a tabak	1	
Şîrmahî kaşık	5	
Kemik kaşık	3	
Kemik hoşâb kaşığı	4	
Yeşil serçe tabak	1	

160 İhtiyarların arkalarını kaşmaları için ağaçtan yapılmış uzun saplı bir alet (Kamûs-ı Türkî, s. 1027).

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Yağ destmâlî	11	
Kahve astarı parça	20	
Meşîn kaplı şişeler olur çekmece	1	
Taş sağîr yağ hokkası	2	
Kehribar parça	1	
Pervâzlı yağ hokkası	1	
Billur parça	1	
Sîm kabzalı kalemtraş	1	
Yeşim mevzun fincan	1	
Altun kef mikrâs	1	
Kalemtraş	1	
Kalem	40	
Beyaz kemik dağdân ¹⁶¹	1	
Mikrâs demir	2	
Mor kadife üzre dürrdüz cüzdân	1	
Destmâl olur boğça	1	
Mektûb kiseleri olur boğça	1	
Kemik kutu	1	
Altun varak deste	8	
Dûrbîn şişeleri	80	
Yemenî sineklik kabzası	1	
Panzehr ezecek süble (سوبله) kebesi	2	
Laden parça	2	
Sandal cedîd parça	1	
Serâser kolan	3	
Yıkanmış şerbetî makrama	28	
[12b] Şam alacasından yemek nihâlîsi	3	
Köhne 'Acem hammâm seccâdesi	1	
Koyun ¹⁶² makraması	39	
Müsta'mel uçkur	18	

161 Dağ, mana itibariyle damga ve nişan anlamına gelir (Kamûs-ı Türkî, s. 598). Muhtemelen "dağdân" da Vâlide Sultan'ın yanındaki damgasını koyduğu alettir.

162 Elbisenin göğüsde kavuşmasından meydana gelen kuytu yere denir (Kamûs-ı Türkî, s. 1119).

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Munakkaş ve sâde gömlek işi	43	
İstanbul tabağı mütenevvi'a kağıt	27	
Kırmızı bal mumu bir mikdâr		
Rığ ¹⁶³ bir mikdâr olur		
Beyaz sepet sargusu ihrâm	5	
Dülbend şilte	4	
Nîm dülbend şilte	4	
Melzir (ملزير) çarşaf	1	
Şilte	1	
Köhne sûzenî mek'ad	1	
Beyaz bir dimi tendur örtüsü	4	
Yüz yastığı	1	
Kenarlı çarşaf	1	
Ceviz ve kemik hoşab kaşığı	8	
Yemek kaşığı	10	
Kakonoz burnu hoşab kaşığı	1	
Yeşim kabzalı sîm bıçak	1	
Munakkaş kebîr fânûs	2	
Sağır fânûs	2	
Tiftik yan kebesi	1	
Kırmızı tiftik kebe	1	
Köhne 'acem hammâm nihâlîsi	1	
Müsta'mel sağır kıt'a minder	1	
Hâre minder	1	
Telli hâre pupla sağır minder	1	<i>N 95 berây-ı nefis-i hümâyûn devâlibinin ğulamına teslim şüd</i>
Taraklı atlas yastık	1	
'Acem keçesi	5	<i>Fî 12 M [10]95 İkisi baş kadına ve ikisi Rukiyye Kadına ihsân şüd</i>
Atlas yüzü pupla kebîr minder	1	<i>Fî 13 Câ [10]95 harem-i şerîfe teslim şüd</i>

163 Doğrusu ريك olması gerekirken, Osmanlı da galat olar-almi nıralnub esi adaruB .ntşimlınalluk ريك ka ریخ ilkraf nadmıs ریغ .ntşimlızay .zkB .ntşimlınalluk .s .876 .s .ıkrüt ı-sûmaK .

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Mînâkârî bakır şem'dân	1	
Yaldız bakır hammâm tası	4	
Bakır birûn tası	1	
Bakır sağır keyl kutusu	3	
Yaldız bakır sağır ipek kutusu	1	
Bakır mikrâs	2	
Yaldızlı bakır buhurdân	1	
Yaldızlı bakır şeker kutusu	1	
Yaldızlı bakır fincan tabağı	16	
Yaldızlı bakır kahve tepsisi	2	
Bakır ve kemik mablak ¹⁶⁴	3	
Bakır sağır yağ kutusu	1	
Bakır buhurdan	1	
Sağır yaldız bakır huni	2	
Yaldızlı bakır abdest leğeni ma'a ibrik	1	
Bakır Bosna işi leğen ma'a ibrik	2	
İki kulplu gülsuyu güğümü	1	
Kalay yağ kutusu	1	
Bakır leğen ma'a ibrik	1	
Bakır kahve güldânî	2	
Tu[n]ç ve bakır sağır tepsi	2	
Bakır abdest leğeni ma'a ibrik	1	
Bakır satıl	2	
Bakır güğüm	3	
Bakır kebîr çamaşur leğeni	5	
Bakır evsat çamaşur leğeni	1	
Bakır firâşhâne	1	
Bakır hammâm leğeni	1	
Bakır çamaşur leğeni kebîr vasat	8	
[13a] Sağır vasat kahve ibriği bakır	8	
Bakır şeker kutusu	1	

164 Aslı "mibla" dır. Hapları yapmaya özel düz ve açık bir cins kaşıktır (Kamûs-ı Türkî, s. 1270).

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Bakır hoşab taşı	2	
Vasat bakır yemek sinisi	4	
Sağır ve kebîr vasat bakır tepsi	18	
Bakır ateşdân	2	
Bakır güğüm	6	
Bakır kavanoz	3	
Bakır satıl	1	
Bakır tava	4	
Demir saç kapağı	1	
Demir saç ayağı	6	
Pirinc şem'dân	1	
Yıldızlı bakır yekmerdî ve kâse kapakları	7	
Bakır tas ma'a kapak	4	
Bakır yoğurt taşı	1	
Yıldız bakır hoşab taşı	1	
Mermer havan ma'a el	1	
Şeşhâne bakır sahin ma'a kapak	24	
Bakır sahin ¹⁶⁵ ma'a kapak	9	
Bakır sağır na'lbekî	15	
Sağır sahin ma'a kapak	1	
Bakır birûn taşı	3	
Bakır maşraba ma'a kapak	7	
Bakır yemek taşı	9	
Bakır sağır leğen	3	
Bakır sağır derin tepsi	1	
Bakır emzikli güğüm	2	
Bakır sağır maşraba	1	
Bakır sağır yoğurt taşı	1	
Tu[n]c havan ma'a el	2	
Bakır bakrac	2	

165 Aslı "sahan" olması lazım. Defterdeki imlası "صحین" dir.

Cins	Aded Kıt'a	Açıklama
Bakır kulplu tava	1	
Bakır sağır vasat tencere	29	
Kapak	10	
Bakır süzğü ve kefgîr	5	
Bakır tencere kapağı	16	
Bakır tepsi vasat	6	
Bakır vasat el leğeni	1	
Vasat bakır kavanoz	8	
Bakır satıl	2	
Bakır güğüm	2	
Princ şem'dân	1	
Yaldız bakır hammâm taşı ma'a tepsi	1	
Bakır yaldızlı sağır yağ kutusu	4	
Yaldızlı bakır tepsi	1	
Mercan ile müzeyyen sağır bakır hokka	2	
Mînâkârî bakır kahve güldânî	10	
Kebîr ağaç aşura kepçesi	15	

[13b] Kahvede bulunan eşyalardur		
Kırmızı ve beyaz çengârî ve mînâkârî elmas ile murassa' enselik ve bîlân ¹⁶⁶ alay rahtı	1	<i>Ahûr hazînesine</i>
Elmas ve yakut ile murassa' paftalı yaldızlı sîm rikâb çift	1	<i>Ahûr hazînesine</i>
Kırmızı ve beyaz çengârî mînâkârî on yedi sağır elmas ile murassa' siyah balıkçın telli at sorgucu	1	<i>Ahûr hazînesine</i>
İkişer sağır elmas ve bor yakut ile murassa' altı toplu örtme altun zencîr	1	<i>Ahûr hazînesine</i>
Kırmızı kadife serâpâ incü ve zümürüd ile müzeyyen ve incü saçaklı ve uçları sîm pullu zilpüş	1	<i>Ahûr hazînesine</i>

166 Atın boğazına vurulan gülpüser (Kamûs-ı Türkî, s. 332).

SİM ÇERKESİ KISRAK RAHTI MA'Â RIŞME ¹⁶⁷	2	<i>Ahûr hazinesine</i>
SİM SEVÂDKÂRÎ KEMER RAHT MA'Â RIŞME	1	<i>Ahûr hazinesine</i>
YALDIZLI SİM RİKÂB ÇİFT	1	<i>Ahûr hazinesine</i>
YAPILMIŞ MÜKEMMEL ŞAM DİKĐĐİ ¹⁶⁸	3	<i>Ahûr hazinesine</i>
KIRMIZI ÇUKA BÜKME SIRMA İŞLEME KABARA İNCÜ RESİMLİ BEŞ KEBİR DALLI VE ETRAFI VE GÜL RESİMLİ ZİLPÜŞ	1	<i>Ahûr hazinesine</i>
KIRMIZI ÇUKA SARI SIRMA SERRÂC İŞİ BEŞ KEBİR GÜLLÜ VE PERVÂZ BEDENLİ ZİLPÜŞ	1	<i>Ahûr hazinesine</i>
KIRMIZI ÇUKA BEYAZ SIRMA İŞLEME BEŞ KEBİR HURMA DALLI VE BEDENLİ ZİLPÜŞ	1	<i>Ahûr hazinesine</i>
KIRMIZI ÇUKA SARI SIRMA VE İPEK İŞLEME BEŞ KEBİR DALLI VE BEDENLİ ZİLPÜŞ	1	<i>Ahûr hazinesine</i>
AL VE KIRMIZI ÇUKA VIRGÜ? KÜRKİ ERKÂN	2	
TEPESİ BİR SAĞİR ZÜMÜRRÜDLÜ SAĞİR KİT'Â ALTUN MATARA	1	<i>183 dirhem, Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
EDNA SERÂSER KAFTAN	11	
BİR TARAFI ALTUN KAPLI SANDAL KABZALI SİM GADDÂRE ¹⁶⁹		<i>Ahûr hazinesine</i>
UCU VE TEPESİ ALTUN KAPLAMA ABANOZ TA'ÂM KAŞIĞI	1	
UCLARI ALTUN KAPLI ÜÇER SAĞİR YAKUT VE ZÜMÜRRÜDLÜ ABANOZ TA'ÂM KAŞIĞI	1	<i>Beş dânesi harem-i şerife teslim şüd M 1126</i>
[14a] KABZASI ALTUN KAPLI SADEF PALUDA ¹⁷⁰ KAŞIĞI	1	
MUNAKKAŞ KEMİK KABZALI BEYAZ BOYNUZ HOŞAB KAŞIĞI	5	
MUNAKKAŞ KEMİK KABZALI TA'ÂM KAŞIĞI	2	<i>Biri kırmızıdır</i>
SÂDE KEMİK TA'ÂM KAŞIĞI	2	
SIYAH TA'ÂM KAŞIĞI	8	
KIRMIZI KADİFE DÜRR-DÜZ BİNİŞ? KEŞ EĞERİ	3	<i>Ahûr hazinesine</i>
SADE ÇUKA NEKLİ ¹⁷¹	3	<i>Ahûr hazinesine</i>

167 Zincirden yapılan gem (Kamûs-ı Türkî, s. 665).

168 At örtüsü (Barkan, Tereke Defterleri, s. 474).

169 İki ağzı keskin kılıç (Barkan, Tereke Defterleri, s. 475).

170 Nişasta ve şekerle yapılan ve soğuk yenen bir tatlı türü (Kamûs-ı Türkî, s. 347).

171 At gemi demektir (Redhouse, s. 2103).

Munakkaş beyaz bez sofrâ	2	
Putadârî fincan örtüsü	1	
Müsta'mel yemek yağ makraması	8	
Sırma işleme müsta'mel beyaz atlas fincan örtüsü	1	
Sırma işleme müsta'mel yeşil atlas fincan örtüsü	1	
Kılabdan işleme müsta'mel sandal fincan örtüsü	5	
Sağır yakutlu üç güllü ve üç bayraklı beyaz fincan	1	
Taşlıca tabak	1	
Taşlıca sağır fincan	3	
Sade tabak	3	
Bakır mînâlı fincan	2	
Kehribar tabaklı sağır fincan	1	
Yaldızlı bakır güldânlı feğfûrî fincan	3	
Ortası yeşil pervâzı beyaz mînâlı sağır bakır tabak	1	
Yeni ma'den Sakız fincanı	9	
Feğfûrî tuzluk	1	
Mavi ve beyaz mînâlı şeker kutusu	1	
Kebir bakır kahve tepsisi	1	
Sırma işleme kırmızı çuka fincan tepsi zarfı	1	
Sarı feğfûrî yekmerdi	3	
'Unnâbî yekmerdi	2	
Çargel feğfûrî yekmerdi	1	
Taşlıca feğfûrî yekmerdi	1	
Feğfûrî sağır tabak	7	
Sağır feğfûrî münebbid ¹⁷² yekmerdi	1	
Munakkaş taşlıca tabak	1	
İçerisi munakkaş taşrası beyaz feğfûrî hoşâb kâsesi	1	
Zihli beyaz feğfûrî hoşâb kâsesi	1	

172 Kazıma nakışlı (Dankoff, Evliya Çelebi, s. 178).

Munakkaş ağaç ve kapak	11	
[14b] Yıldızlı bakır Bosna işi leğen ma'a ibrik	2	
Bakır leğen ma'a ibrik	2	
Sım gülabdân	1	<i>Sikke şüd [10]96</i>
Sım çubuklu buhurdân	1	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Yıldızlı bakır kebîr fener	1	
Sâde bakır fener	3	
Yıldızlı bakır buhurdân ma'a gülabdân	1	
Yıldızlı bakır tas ma'a kapak	3	
Bakır ateşdân	5	
Emzikli bakır abdest ibriği	1	
Bakır hoşâb tası	1	
Bakır kahve tası	1	
Sağır bakır maşraba	2	
Bakır birûn tası	1	
Bakır askı kahve ibriği	1	
Bakır sūrahi	1	
Bakır kahve ibriği	9	
Sağır bakır na'lbeki ¹⁷³	23	
Vasat ve sağır kahve altı tepsisi bakır	13	
Bakır sini	3	
Köhne sırmalı hasır kapak	3	
Bakır kebîr güğüm	4	
Bakır vasat güğüm	2	
Burmalı bakır güğüm	1	
Bakır düşürme ta'âm iskemlesi	1	
[15a] boş		

173 Ufak tabak (Barkan, Tereke Defterleri, s. 477).

[15b] [10]96 Rebi'ülevvelinde [Şubat/Mart 1685] merhûme ve meğfûrun lehâ devletlü vâlide sultân hazretlerinin eşyası olmak üzere müsâhib hazînedâr Ali Ağa yediyle teslim-i hazîne-i enderûn-ı hümâyûnları olınan eşyalarıdır ki zikr olunır.		
Altun sini	1	
Altun sahîn ma'a kapak	12	<i>Nefs-i hümâyûn için harem-i şerîfe teslim olunmuşdur [10]96</i>
Altun leğen ma'a kafes ve ibrik, kafesleri yaldızlı sîmdir	2	<i>Bir leğen bir ibrik harem ve bir leğen bir ibrik sikke şüd [10]96</i>
Sağîr ve kebîr altun tepsi	9	<i>8 kıyye, 34 dirhem. Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Altun hoşâb tası ma'a kapak	2	<i>2 kıyye, 125 dirhem. Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Altun birûn tası	1	<i>307 dirhem. Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Altun hammâm tası	3	<i>1 kıyye, 190 dirhem, birinin etrâfi yazılıdır. Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Altun yoğurt tası ma'a kapak	1	<i>316 dirhem. Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Müdevver kutu resimli altun tuzluk	1	<i>245 dirhem. Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Altun matara	1	<i>1 kıyye, 177 dirhem. Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Altun kahve bakracı	4	<i>3 kıyye, 62 dirhem, biri zencirlidir. Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Altun buhurdân	1	<i>1 kıyye, 82 dirhem. Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Çubuklu altun iskemle	1	
Sağîr altun maşraba ma'a kapak	1	<i>375 dirhem. Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Def'a altun askı kahve ibriği ma'a zencir	1	<i>2 kıyye, 42 dirhem. Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Sîm kaplı ocak tahtası	1	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Kebîr sîm maşraba ma'a kapak	4	<i>İkisi mevcûddur müşâhede olındı [1]127, ifrâz</i>
İki kulplu zencirli sîm meşraba	1	
Sîm kebîr şem'dân	1	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Sîm asma kahve ibriği ma'a zencir	1	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Sîm kaplı sini iskemlesi	1	
Sîm sağîr sahin ma'a kapak	1	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Sîm sağîr leğen ma'a ibrik	1	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Sîm kahvealtı sinisi	1	

KebİR kıt'a asma sım kahve ibriği ma'a zencir	1	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Çârkûşe camlı sım fener	1	
Sağır yaldızlı sım leğen ma'a ibrik, biri Venedik işidir	2	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Sım karlık leğen	2	<i>Biri sikke şüd [10]96</i>
Yaldızlı nefilli? sım şem'dân	1	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
[16a] Sım sağır ve kebİR vasat tepsi	11	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Kapaklı sım fener	1	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Sım sağır hammâm tası	2	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Sım birün tası	1	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Sım hoşâb tası ma'a kapak	1	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Sım askı kahve ...	2	
Sım kahve ibriği	2	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Sım buhurdân	3	<i>Bir kıt'ası sikke şüd [10]96</i>
Sağır sım leğen ma'a ibrik	2	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Sağır sım şem'dân leğeni	1	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Yaldızlı sım sağır maşraba ma'a kapak	1	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Sım ma'cün kutusu ma'a kapak ve mablak	2	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Yaldızlı sım tuzluk	1	<i>Bâ-hatt sikke şüd [10]96</i>
Yakut ve zümürüdü altun emzikli sağır feğfûri ibrik	1	
İncülice urma sım top	1	
Taşlıca feğfûri yekmerdi ma'a tabak	10	
Sağır kıt'a taşlıca feğfûri tabak	9	
Mertabanî üsküre yekmerdi ma'a tabak	1	
Taşlıca feğfûri beyaz ibrik	1	
Taşlıca feğfûri bardak	5	<i>Biri kapaksızdır</i>
Taşlıca billur bardak	2	
Taşlıca belgamî ve mertabanî bardak	2	<i>Kapaksızdır</i>
Taşlıca gergedan boynuzu bardak ma'a kapak	1	
[16b] Taşlıca billur paftalı gülabdân	1	<i>Ağırlığı nâkısdır</i>

Taşlıca feğfûrî altun pervâzlı kapak	1	<i>Yekmerdî kapağıdır</i>
Sarı feğfûrî kâse ma'a tabak	2	
Sâfi beyaz feğfûrî kâse	1	
Feğfûrî kâse	1	
Feğfûrî yekmerdî ma'a tabak	15	
Kebîr kıt'a feğfûrî tabak	4	
Sağır feğfûrî tabak	4	
Feğfûrî gülabdân	2	
Taşlıca mertabanî buhûrdân	1	<i>Mevcûddur müşâhede olındı fî [1]127, mânde</i>
Feğfûrî ibrik	5	
Simli mertabanî buhûrdân	1	<i>Mevcûddur müşâhede olındı fî [1]127, mânde</i>
Feğfûrî beyaz tabak	1	<i>Şikestedir</i>
Mertabanî tabak	16	
Mertabanî kâse	1	
Mertabanî yekmerdî	1	
Feğfûrî tabak	6	<i>Biri yeşildir</i>
Yaldızlı bakır gülabdân	1	
Def'a yaldızlı bakır gülabdân	1	
Yaldızlı bakır buhurdân	3	<i>Mevcûddur müşâhede olındı fî [1]127, ifrâz</i>
Bakır maşraba	29	
Bakır güğüm	3	
Bakır kavanoz	1	
Bakır tencere	3	
Bakır kapak	8	
Kebîr bakır şem'dân	2	
Sağır bakır şem'dân	3	
Pirinc şem'dan	1	
Bakır sağır maşraba	4	
[17a] Bakır abdest leğeni ma'a güğümlü ibrik	2	
Bakır tepsi	4	
Sağır kıt'a bakır tas ma'a kapak	3	

Bakır ibrik	3	
Bakır hammâm leğeni	1	
Bakır berber leğeni	2	
Bakır birûn tası	1	
Bakır matara	1	
Bakır süzğü	1	<i>Mevcûddur müşâhede olındı fî [1]127, ifrâz</i>
Kebîr kıt'a pervâzı altun varaklı ve paftalı ayna	1	
İşleme hasır kapak	16	

Sonuç

Turhan Sultan, Padişah İbrahim'in cariyesi iken, 1051/1642 tarihinde IV. Mehmet'i dünyaya getirmiş; böylece "haseki sultan" olmuştur. Oğlunun 1058/1648'de padişah olmasıyla da "vâlide sultan" unvanını almıştır. Ne var ki kayımvâlide Kösem Sultan "büyük vâlide" sıfatıyla etkinliğini, 1061/1651 yılında saray ağaları ve onların destekçisi Turhan Sultan tarafından öldürünceye kadar sürdürmüştür. Turhan Sultan, bu tarihten itibaren beş yıl naibe-i saltanatlık yapmış 1656'da sadarete Köprülü'nün getirilmesiyle yönetimden elini çekmiş; hayır hasenatla uğraşmıştır. O, 1094/1683 yılında Edirne'de vefat etmiştir; na'sı İstanbul'a getirilerek kendi eseri Yeni Cami Külliyesi'ndeki türbesine defnedilmiştir.

Osmanlı Devleti'nde kadınlar saltanatı, Turhan Sultan'ın devlet işlerini bırakmasıyla son bulmuştur. Şüphesiz uzun süre vâlide sultanlık makamında kalan Turhan Sultan, oldukça zenginleşmiştir. Sahip olduğu emvâlin bir kısmı tereke defterinde açıkça görülmektedir. Onun terekesi, vefatını müteakiben hazinedar Ali Ağa eliyle kayıt altına alınmıştır. Bu defterde, Osmanlı'nın sosyo-ekonomik ve siyasî tarihi bakımından birçok veri bulunmaktadır. Genel olarak sözü edilen eşyalar giyim-kuşam, mefrûşât, mutfak, güzel kokular, aydınlatma ve ısınma alanıyla ilgilidir.

Defterdeki verilerden Osmanlı Devleti'nin o dönemki ticarî ürünlerinin menşei tespit edilebileceği gibi ithal edilen ürünlerin ağırlıklarından niteliklerine dair bazı çıkarsamalarda bulunmak mümkündür. Bununla beraber, 17. yüzyıl Osmanlı giyim kuşamı, yemek kültürü, değerli taşları, saraydaki harem hayatı hakkında birçok veri yine bu defterden çıkarılabilir. Örneğin; "paluda" kaşığı derken "paluze"; "aşura kepçesi" derken de "aşura" tatlılarının sarayda yenildiklerine işaret edilmektedir.

Tereke'de maddi kültür bakımından birçok sektörün parçalarına değinilmiştir. Özellikle "mücevharat" bakımından defter, oldukça zengindir. Sözü edilen bu verilerle haremdaki bir vâlide sultanın giyimi, daresi ve yaşamı resmedilebilir. Ayrıca III. Ahmet dönemine kadarki saray kadınlarından bir kısmının isimleri öğrenilebilir. Terekenin bir kısmı hareme bir kısmı ise padişahın kullanımına tahsis edilmiştir. Bir

bölümü de padişahın özel eşyaları için bozdurulmuş; birkaç kalem eşya da Ravza-i Mutaharra eşyasının yapımına ayrılmıştır.

Bu defterde, o döneme ait kullanılan para birimlerinin bazılarının “cedîd akçe” ile “Macar altını” veya “şerîfî altın” olduğu görülmektedir. En önemlisi de Viyana bozgunu sonrası oluşan ekonomik sıkıntı nedeniyle iç hazinedeki altın ve gümüş eşyadan 1096/1685’de sikke kestirilmiş olmasıdır. Netice itibarıyla defter, Osmanlı’nın 17. yüzyıl ikinci yarısı ekonomik ve sosyal hayatı hakkında bir kesit sunmaktadır.

Kaynakça

1. Arşiv Vesikaları

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi (TSMA): 27 ve 10457.125 numaralı defterler (D.)

2. Kaynaklar ve Araştırma Eserleri

- Abdurrahman Abdi Paşa, *Vekayinâme*, (haz. Dr. Fahri Ç. Derin), Çamlıca Yayınları, İstanbul 2008.
- Abdülaziz Bey, *Osmanlı Âdet, Merasim ve Tabirleri*, (haz. Kazım Arısan, Duygu Arısan Günay), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Ekim 2002.
- Afyoncu, Erhan, Uğur Demir, *Turhan Sultan*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2015.
- Arslanboğa, Kadir, *Osmanlı Devleti'nin İç Hazine Harcamaları (1649-1680)*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları, Kasım 2014.
- Atakul, Aysen, Ceren Küçükuyusal vd., *Süs Taşları*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Toplum ve Bilim Merkezi, Ankara Kasım 2007.
- Barkan, Ömer Lütfü, "Edirne Kassamına Ait Tereke Defterleri (1545-1659)", *TTK Belgeler*, III/5-6, Ankara 1966.
- Dankoff, Robert, *Evlia Çelebi Seyahatnamesi Okuma Rehberi*, (çev. Semih Tezcan), YKY, İstanbul 2008.
- Defterdâr Sarı Mehmet Paşa, *Zübde-i Vekayiât*, (haz. Abdulkadir Özcan), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1995.
- D'ohsson, 18. *Yüzyıl Türkiyesinde Örf ve Adetler*, (çev. Zerhan Yüksel), Tercüman 1001 Temel Eser
- Eliaçık, Muhittin, "Şifaiyye Adlı Esere Göre Dağ Keçisi ve Yılanda Panzehir Özellikli Taşlar", *İdil Dergisi*, 01-05-02, s. 8-31.
- El-Mazenderani, *Risale-i Felekiye*, (çev. İsmail Otar, ed. Oktay Güvemli-Cengiz Toraman), İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası, İstanbul 2013.
- Evlia Çelebi, *Seyahatname*, (haz. Robert Dankoff-Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı), C. 1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2006.
- Hezarfen Hüseyin Efendi, *Telhisü'l-Beyân fî Kavânin-i Âl-i Osmân*, (haz. Sevim İlgürel), Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1998.
- İnalçık, Halil, *Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar*, Türkiye İşbankası Yayınları, İstanbul 2008.
- Karaca, Filiz, "Turhan Sultan", *DİA*, C. 41, İstanbul 2012, s. 423-425.
- Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi, *Ravzatü'l-Ebrâr Zeyli*, (haz. Nevzat Kaya), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2003.
- Kıvrım, İsmail, "17. Yüzyılda Bir Vâlîde Sultanın Günlük Hayatı: VâlîdeHadîce Turhan Sultan", *History Studies*, Volume 5 Issue 2, March 2013, p. 243-262.
- Mantran, Robert, *17. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul*, (çev. M. Ali Kılıçbay-Enver Özcan), Türk Tarih Kurumu Yayını, C. I, Ankara 1990.
- Muhammed bin Mahmut Şirvânî, *Tuhfe-i Muradî*, (haz. Mustafa Argunşah), Türkiye Yazma Eserler Kurumu, İstanbul 2012.
- Naîmâ Mustafa Efendi, *Tarih-i Naîmâ*, (haz. Mehmet İpşirli), C. I-IV, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1997.
- Pamuk, Şevket, *Osmanlı İmparatorluğunda Para'nın Tarihi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul Eylül 2007, 4. Baskı.
- Pamuk, Şevket, *Osmanlı Türkiye İktisadî Tarihi 1500-1914*, İletişim Yayınları, İstanbul 2009, 5. Baskı.

- Reşad Ekrem Koçu, *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, Doğan Kitap, İstanbul 2015.
- Sâmi, Şemseddin, *Kâmûs-ı Türki*, İkdâm Matbaası, Dersaadet 1317, Tıpkı Basım: Kapı Yayınları, Ekim 2009, 4. Baskı.
- Silâhdâr Fındıklılı Mehmet Ağa, *Tarih*, C. I-II, Devlet Matbaası, İstanbul 1928.
- Sir James W. Redhouse, *Turkish and English Lexicon*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2006, 3. Baskı.
- Turhan Vâlide Sultan Vakfıyesi*, (haz. H. Ahmet Arslantürk), Okur Kitaplığı, İstanbul 2012.
- Uluçay, Çağatay, *Padişahların Kadınları ve Kızları*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 2001.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilatı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1988.
- Tez, Zeki, *Tekstil ve Giyim Kuşamın Kültürel Tarihi*, Doruk Yayınları, İstanbul 2009.
- Thys-Şenocak, Lucienne, *Hadice Turhan Sultan*, (çev. Ayla Ortaç), Kitap Yayınevi, İstanbul 2009.
- Tulum, Mertol, *17. Yüzyıl Türkçesi Söz Varlığı Söz Varlığı*, Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara 2011.
- Yazıcı, Tahsin, Mehmet İpşirli, "Ferrâş", *DİA*, C.12, İstanbul 1995, s. 408-409.
- Yazıcızâde Ahmet Bican, *Dürr-i Mecnûn*, (çev. Necdet Sakoğlu), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999.
- Yıldız, Ali, "Vâlide Sultan", *DİA*, C. 42, İstanbul 2012, s. 494-499.
- Yücel, Yaşar (haz.), *1640 Tarihli Es'ar Defteri*, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Basımevi, Ankara 1982.

Ek

Vâlîde Turhan Sultan Muhallefât Defteri, TSMA, D. 27, vr. 2b-3a.

